

శ్రీరామగురుబ్రహ్మణేనమః.

అ ద్వై త మ క ర ం ద ం

శ్లో॥ న్యగ్రోధావసధార్యమస్తక మహావాణీగురుగ్రామణీ
 రూపేణావతియత్సదానతగణా న్దత్వాతి విద్యాధనం
 యద్దంతావళవ క్త్రరూపభృదరం విఘ్న స్తథానాభిలాక
 తద్ద్రామాహ్వయ ముద్భవాదిరహితం బ్రహ్మద్వితీయంభజే॥
 అఖండ సచ్చిదానంద మహిజ్ఞానసగోచరం
 ఆత్మానమఖిలాధారమాశ్రయేభీష్టసిద్ధయే
 అస్మద్గురుసమారంభాం బాదరాయసుధ్యక్షాం
 కమలాసనపర్యంతాం వందే గురుపరంపరాం,

శ్రీమద్గుంటుపతీ పులాంబుధి సుధాధామాభిరామోజయం
 నిష్టాశ్రేష్ఠవశిష్టగోత్రమహిత ప్రాగ్గోత్రమిత్రోదయం
 శ్రీమృత్యుంజయమంత్రిణం స్వజనకం నత్వాయశోభూషణం
 చక్రేయం నిగమార్థతత్వమననం యల్లప్ప మంత్రిస్వయం॥

(శృ) తద్విజ్ఞానార్థంస గురుమేవాభిగచ్ఛేత్సమిత్వాణిం శ్రోత్రియం బ్రహ్మ, అని శృతియున్నందున నొక జిజ్ఞాసుడు సమిత్వాణియై శ్రోత్రియుడగు బ్రహ్మగూర్చి॥ శ్లో॥ తద్విధి ప్రణిపాతేన పరిపన్నేన సేవయా యని యున్నది. అనియుండే నమ్మగూర్చి (శృ) శ్రోతవ్యమంతవ్యోనిధిధ్యాసితవ్యః అని విషయవాక్యమందుటచే బ్రహ్మవ్యరూపమును శ్రీగురువులవలన తెలుసుకొని కృతార్థుడు కావలయునని గురువులను బ్రహ్మోపదేశము నభ్యధికంచిన (శ్లో) ఉపదేశ్యంతి తేజ్ఞానం జ్ఞానిన స్తత్త్వదగ్ధినః॥ అన్నారు గనుక గురువులు చెప్పదురు. శ్లో॥ ఇదంతే నాతపస్కాయనాభక్తాయ కదాచన॥ నచాశుశ్రూష వేవాచ్యంనచమృం యోభ్యనూయతే॥ అని యిట్టివారికి రహస్యం చెప్ప

గూడదనియు విసేతుడైన యధికారికి చెప్పమనియు నున్నదిగాన పరమదయాళులైన శ్రీమదాచార్యులు తాపత్రయ సహితముగ నీ సంసారస్వరూపమును తెలుసుకొని కృతాధుఁడయ్యెనని రూఢ జిజ్ఞాసగలిగిన మధ్యమాదికారియగు నాముముతువునుఁ గూర్చి తమకు తమ శ్రీగురువులనతిచ్చిన రహస్యమైన నకల వేదాంతసారతత్వమును సంగ్రహము గు వాక్యరూపముగ వివరింపుచున్నాఁడు. ఓయీ! (శృ) తద్విజ్ఞానస్వతద్రుక్తేఽస్మితి నూ॥ అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా॥ అని శృతిస్మృతము లున్నవి గనుక నధికారియైనవాఁడు వేదాంతోక్త బ్రహ్మస్వరూపమునుఁ గురువులవలన తెలుసుకొనవలెను. కాఁగావియమని చెప్పచున్నాఁడు వేదాంతమన శారీర బ్రహ్మమీమాంస అందుకనుబంధ చతుష్టయముఁ గలదు. అధికారిసంబంధ విషయప్రయోజనములని విధ్యుక్తముగ వేదవేదాంగములుఁ జదివి వాటి తాత్పర్యములఁ దెలిసికొని గురుకులవాసులుఁడేసి యీజన్మమందుఁగాని పూర్వ జన్మమందుఁగాని

శ్లో॥ కామ్యనాం కర్మజాన్యాసం సన్నాస్యం కవయోవిదుః

కామ్యేనుతి స్త్యజ్యతాం (శృ) ననురాంపితే నకలంజం భక్షయేత్॥

అని యున్నది గనుక కామ్యునిషిద్ధకర్మవజ్జవ పూర్వకముఁగా

శృ॥ అహరహస్సంధ్యా ముపాసీత

యావజ్జీవ మగ్నిహోత్రంజుహుయాత్

మగ్వన్నే వేహ కర్మాణి జిజీవేచ్ఛతగ్ం సమా॥

శ్లో॥ నిత్యైవైమిత్రికైరేవ మర్వాణో దురితక్షయం

జ్ఞానంచ విమలీమగ్వన్న భ్యాసేనైవపాచయేత్

అభ్యాసాత్పక్వ విజ్ఞానః కైవల్యంలభి తేనరః॥

అని చెప్పియున్నందున

శృ॥ తద్యధేహకర్మచితో లోకక్షీయతే

ఏవ మేవాముత్రప్రణ్యచితో లోకక్షీయతే॥ అని శృతిన్నీ

శ్లో॥ త్యక్త్వానిత్యఫలాసంగం నిత్యతృప్తానిరాశ్రయః

సర్వకర్మ ఫలత్యాగంతతః మయతాత్మవాక్ ముఖలేషుకదాచన॥

అని యున్నందుచే

శ్లో॥ మత్కర్మకృన్మత్పరమః

యత్కరోషి యదక్షాతి యజ్ఞాహోషిదదాసియత్

యత్ప్రసృజిశాంతేయ తత్కుఃస్విమదర్పణం॥

అని యున్నదిగాన నిత్యవైమిత్రికాది సత్కర్మలు భగవదధీనంగా శ్రద్ధాను పూర్వకంగా నాచరించుటచేత నిర్మలాంతఃకరణంజైనవాడు ప్రమాత అట్టి ప్రమాత సాధన చతుష్టయ సంపన్నుఁ డయ్యెనేని బ్రహ్మాపదేశమున కధికారి యిదియే నూత్రాన్వయమున్ను,

శ్లో॥ జ్యోతిష్టోమేన స్వగ్గకామాయజేత॥

అని శృతియున్నదే, జ్యోతిష్టోమము కామ్యముఁ గనుక విడిచిపెట్టనలెనాయని తెలియవలసిరాగా చెప్పచున్నారు. ఈ శృతికి తాత్పర్యము.

స్వర్ణిర్వేదవాక్యైర్గోక్షయత ఇతిస్వర్గః

ఈశ్వరఇత్యధఃతం కామయతీతి స్వగ్గకామః॥

కాగా బ్రహ్మిభూతుఁడు గావలసినవాడు దౌర్బాగ్ధ్యా నివృత్త్యధః నిత్యమైన యాగోదకము నాచరించ నేనలెననిన (శృ) మహాం పుష్టికామః॥ అను శృతికామ్యముగదా యినేపు ప్రేక్షాపంతునికి ప్రగోచనాధఃం చెప్పటయేగాని నూ॥ అగ్నిహోత్రాదితః తత్కర్మాని తద్దర్శనాత్॥ అని బ్రహ్మనూత్రమున్నందుచే సకలవేదోక్త యాగములు నిత్యములే॥ యగును గాన ఫలరహితముగ నాచరించనేవలెను. కామ్య కర్మలను విడువవలయునని మునుపు చెప్పి యిప్పడీలాగుగా చెప్పితిరే యవలదు. ఇవి నిత్యకామ్యములుఁగాన ఆచరించనే వలయును. ఇదిగాక ఫలరహితముగచేసిన కామ్యమైనను నిర్దోషముగ నే యుండును గాన నాచరించినను దోషములేదు అని చెప్పి సాధనః తుష్టయమఁగా నిత్యానిత్యవస్తువివేకము. ఇహముత్రార్థ ఫలభోగవిరాగము, శమ, ధర్మ, సంపత్తి మోక్షేచ్ఛ యిందుల వివరము బ్రహ్మముకంటే నిత్యము బ్రహ్మమందాపితమయిన జీవేశ్వరాది సకలప్రపంచమున్ను అనిత్య మని యెఱింగడిది నిత్యానిత్యవస్తువివేకము. ఇహమందు దేహ ప్రారబ్ధవశమున కర్మనిర్మితములగు స్రక్చందన వనితాదిభోగములు అనిత్యములయినట్లు స్వర్గాదులయందలి రంభాసంభోగాదికములున్ను అనిత్యములని స్పృహలేకయుండుట ఇహముత్రార్థ ఫలభోగవిరాగము, శమము, ధమము, ఉపరతి, తితిక్షనమాధానము, శ్రద్ధ యీ యారును శమాదివక్త్ర సంపత్తి శమమన నంతరిం

ద్రియములగు మనోబుద్ధ్యాదుల నిగ్రహము, దమమన బాహేంద్రియ నిగ్రహము, ఉపర
తియన నంతరింద్రియ బాహేంద్రియముల ప్రకృతులను నివర్తించి యేవిషయములయందు
ను స్పృహలేకయుండుట, తితిక్షయన శీతోష్ణాది ద్వంద్వముల నహించుటయన, యం
డలకును, వానలకును నోర్చుటగాదు. ద్వాపారభవశమున నుభయఃఖముల నన్నింటిని
సహించుట. సమాధానమన, వినయప్రవృత్తములగు మనస్సు మొదలగు సకలేంద్రియము
లున్ను వేదాంత విచారమందే నిల్పుట. శ్రద్ధయన, గురూపదిష్ట వేదాంత వాక్యములయం
దే విశ్వాసముంచుట. ఈ యారను శమాదిపట్కు సంపత్తి మోక్షమందలి యిచ్చ మో
క్షేచ్ఛ యిదిగలవాఁడధికారి. విషయమన జీవాత్మ పరమాత్మలయొక్క వికళము. సం
బంధమన వేదాంతశాస్త్రమునకును, జీవాభిన్న సాక్షిచైతన్యమునకును, ప్రతిపాద్యప్రతిపా
దకభావము. ప్రయోజనమన, నవిద్యాత్వంతోపరతి యీ యనుబంధ చతుష్టయమున్ను
ప్రేక్షావంతుని ప్రవృత్తిసాధకము యిటులఁజెప్పి యిక బ్రహ్మనిరూపణము చేయుచున్నా
రు. నోయీ! యీసృష్టికి పూర్వమం దఖండైవమై పూర్వమై నామరూపరహితమై, నిత్య
మైన చైతన్య మొక్కటియేయుండును. ఇందుకు ప్రమాణములు

శ్లో॥ ఏకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ । బ్రహ్మవా ఇదమగ్ర ఆసీత్
ఆత్మావా ఇదమగ్రఆసీత్ । సదేవ సామ్యేదమగ్ర ఆసీత్॥

శ్లో॥ అనాదిమత్పరంబ్రహ్మ నసత్తన్నా సదుచ్యతే॥

అని శృతిస్మృతి సహస్రములు చెప్పనుగనుక బ్రహ్మము అపవర్గాన్వయాపమై ఒ
క్కటేయుండును. ఆతరువాతను

శ్లో॥ పాదోస్యవిశ్వాభూతానిప్రతిపాదస్యా మృతందివి॥

అని శృతిగాన నమృతన్వయాపముండఁగా, పాదవిభూతి యాబ్రహ్మమందు త్రిగు
ణాత్మకమై, భ్రాంతిభావరూపమై, బ్రహ్మజ్ఞానమువలన నశించిపోవునట్టి యొక ప్రకృతి మి
థ్యా సంబంధముననుండును యందుకు సమృతి

శ్లో॥ అహమేకాంలాహితశుక్ల కృష్ణం
బహ్యంప్రజాంజనయంతీగ్ం సరుశసా॥

శ్లో॥ ప్రకృతిం పురుషంచైవ విభ్యనాదీ ఉభావపి
ఋతేర్ధంశత్రుతీయేత ప్రతీయేత నచాత్మని
తద్విద్యాదాత్మనోమాయాం యథాభావోయథాతమః॥

అని శృతిస్మృతులున్నవి గనుక మూడువర్నముల సూత్రంకలియబెనవినట్లుండి ప్రధానమనిపించుకొని అవాదియై మిథ్యాభూషానమందును. అదియే సృష్టిమత్తైప్రకృతిమహదహంకారము లనిపించుకొనును. అది శుక్తియందు రజతము తోచినట్లున్నూ, రజ్జువందు సర్పముతోచినట్లున్నూ, నవిలాసముగ తోచెను.

శ్లో॥ మాయాంతు ప్రకృతింవిద్ధిమాయానంతు మహేశ్వరం
మమయోచిరమద్రుష్టాత స్తస్మిన్సర్వందదాన్యహం॥

అని శృతులు స్మృతులుగలవుగాన ప్రకృతిపురుషుల మిథ్యాభూతమువల్లను ప్రపంచమాయెను. ఆప్రకృతి శుద్ధసత్వగుణప్రధానమై మాయయనబడును. మలినసత్వగుణప్రధానయై యవిద్యయనబడును. ఆ యవిద్యయం దావరణశక్తియు విక్షేపశక్తియు రెండుగలవు. ఆవరణశక్తి స్వరూపమగుప్పును, విక్షేపశక్తి గురుకటాక్షముచేతను స్వరూపముతోచినప్పటికినీ తిరుగ ప్రపంచముతోపించును. యిక ఈశ్వరుడనగా మాయయంగు ప్రతిబింబించిన చైతన్యము, అదియే శబలబ్రహ్మము, యీతనికే అంతర్యామియనినీ, అవ్యాకృతుడనినీ యందురు. ఇందుకు శృతి

“ఏకోదేవస్సగ్వభూతేషు గూఢస్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా
సర్వాభ్యత్యస్సర్వభూతాధివాసస్సాక్షీచేతా కేవలీనిత్యుశ్చ॥”

ఇదిగాక ఈశ్వరుడు రజోగుణప్రధానుడై యుత్పత్తియందు బ్రహ్మయు సత్వగుణప్రధానుడై పోషణమందు విష్ణువును, తమోగుణప్రధానుడై లయమందు రుద్రుడును అని వ్యవహరింపబడును. ఈత్రిమూర్తుల లీలావిభూతులు, పాసకులకు బహువిధముల యుపాస్యములై యుండును. ఇదిగాక సమస్తజీవాద్భవవాసనలు సప్రకృతికుండగు సీశ్వరునియందు మైనపువుండయందు నువర్చువుపొల్లువలె లీనమైయుండును. జీవాద్భవముచే సీశ్వరుడు మాయనుచూడే సృష్టియగును. ఇందుకు శృతి

“సవిక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి” నూ॥ ఈక్షతేర్నాశ్చ॥

అని శృతిసూత్రములున్నవిగాన యీసృజనమందు పాదానామకమయ నిమిత్తకారణమనియు రెండు కలవు. అదెట్లులనిన ఘటకారవాగ్మిక మృక్తతాపాదానకారణము. కులాలడండచీవరాదులు నిమిత్తకారణము, పటమున తంతువులు పాదానకారణము, తంతువాయతురీకేమాదులు నిమిత్తకారణము, యిక్రడ దృష్టాంతమందెట్లుల చెప్పదుమనిన మాయకు నిమిత్తకారణత్వము చెప్పగూడదు. అచేతనముగాన చేతనమనిన నద్వైతహానియు శ్చితివిరోధము కలుగును. గాన యుపాదాన కారణ నిమిత్తకారణము

లయిన యీరెండు ధర్మములు ఈశ్వరునిచే చెప్పవలెను. రెండు ధర్మము లొక్కరికే కలవా? యనిన నూర్న నాభియను జంతువు దేహముతమోజన్యము గనుక దేహమునుగూర్చి యుపాదానకారణమున్ను సత్త్వంశసముదాయమయిన బుద్ధినిగూర్చి నిమిత్తకారణమున్ను కలిగినట్లు కఃటిమి గనుక నీశ్వరుడున్న సత్త్వవిజృంభితమైన మాయతోగూడినిమిత్తకారణమున్ను తమోజృంభితమైన మాయతోగూడి యుపాదానకారణమున్ను ఆయెను. ఈయుభయధర్మములుగల యీశ్వరునివలన జగత్త్రాయను కొందరు దండచీవరతురివే మాదులచేతనములు గదా. ఆలాగే మాయకు జప్పగూడుననియందురు గాని మాడదనియే సిద్ధాంతము. ఇకను జీవుని స్థితిజెప్పచున్నారు అవిద్యయందు ప్రతిబింబించిన చైతన్యము జీవుడు. మరియు అంతఃకరణావ ఛిన్న చైతన్యము జీవుడని వాచస్పతిమిశ్రులవారు న్యవహరించినారు. అంతఃకరణములు భిన్నములుగాన జీవులకు నానాత్వం కలఁగ నట్టుఁగా విచారించినారు. ఈరెండు పక్షములు నద్వైతసిద్ధాంతమేను. శుద్ధచైతన్యము సమష్ట్యపాధినిబట్టి ఈశ్వరుడున్ను ఆయాశ్వరుడు వ్యష్ట్యపాధినిబట్టి జీవుడున్ను అని జగత్కల్పనకు శృతిస్మృతుల సమ్మతిజెప్పచున్నాను.

శ్లో॥ యోబ్రహ్మణం విదథాతిపూర్వం యోవైవేదాంశ్య ప్రహీణోతితస్మై
 హిరణ్యగర్భస్సమవతతాగ్రే భూతస్యజాతఃపతిరేక ఆనీత్
 తత్సృష్టాతదేవాను ప్రవిశత్
 ఏకఏవహిభూతాత్తాభూతేభూతేవ్యవస్థితః
 ఏకధాబహుధాచైవదృశ్యతే జలచంద్రవత్॥
 ఏవఏవమహానాత్మాసోహంకారోభిధీయతే
 సజీవస్సంతరాత్మేతిగీయతేతత్వచింతకైరితి
 నిస్సరంతియథాలోహపిండాత్తప్తా స్ఫులింగకాః।
 సకాకాచాత్మనస్తద్వత్ప్రభవంతి జగంతిహి
 సహస్రశీర్షాపురుషస్సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్
 సభూమిం విశ్వతోవృత్వాత్యతిష్ఠ ద్దళాంగులం
 ఈశ్వర స్సర్వభూతానాం హృద్దేశేర్హవతిష్ఠతి
 భ్రామయన్సర్వభూతాని యంత్రార్హుధాని మాయయా
 అనామాత్తాగుడాకేళ సర్వభూతాశయస్థితః
 యథాప్రకాశయత్యేకః కృత్స్నం లోకమిమంరవిః
 విప్రభ్యాహమిదం కృత్స్నం మేకాంశేనస్థితో జగత్
 త్రైతజ్ఞం చాపిమాంవిధి సర్వత్రేతేషాభారత

యథామహంతి భూతాని భూతేషాచ్చావతేష్యసు

[పవన్వనప్రవిష్టానితథాతేషునతేష్యహం॥

ఈలాగుగా నున్నవి. అంతఃకరణమందు ప్రతిబింబించిన చైతన్యము చిదాభాసుఁడనఁబడును. శుద్ధసత్త్వగుణప్రధానమయిన మాయోపాధిఁగలవాఁడు ఈశ్వరుఁడుకాఁగా నీశ్వరుఁడు సర్వజ్ఞత్వాదిగుణములుఁ గలవాఁడయ్యెను. మరియు సత్త్వగుణప్రధానమైన అవిద్యోపాధిఁగలవాఁడు క్షాంతిఁజేయుఁడు కించిదున్మిశ్నఁడాయను. ఇక నీశ్వరునివలన ప్రపంచము పుట్టినందుకు ప్రమాణములు.

శ్లో॥ యతోవా ఇమానిభూతానిజాయంతే॥ అని తటస్థలక్షణశృతిన్నీ,

నూ॥ జన్మాద్యసృత్యతః॥

అని నూత్రమున్ను పున్నది గనుక సృష్టి ఈశ్వరునివలననే యాయను, అదెటుల ననిన చెప్పుచున్నారు.

శ్లో॥ సఈతృతబహుస్యాం ప్రజాయేతి

తస్తాద్వా ఏతస్తాదాత్తన ఆకాశస్సంభూతః

ఆకాశాద్వాయుః వాయోరగ్నిః ఆగ్నే రాపః అద్భ్యుః పృథివీ॥

అని శృతియున్నది గనుక సృష్టిక్రమముఁ జెప్పుచున్నారు. ఈశ్వరుఁడు మాయను చూడఁగానే ఆఈతృవల్లను త్రిగుణాత్మకమైన ఆకాశముపుట్టెను. పరస్పరాను ప్రవేశముచే నాయాకాశ విశిష్టచైతన్యమువల్లనుండి త్రిగుణాత్మికమైన వాయువుపుట్టెను. ఆ వాయు విశిష్టచైతన్యమువల్లను త్రిగుణాత్మకమైన అగ్నిపుట్టెను. ఆయగ్ని విశిష్టచైతన్యమువల్లనుండి త్రిగుణాత్మకమైన అపపుట్టెను. ఆయబ్బిష్టచైతన్యమువల్లనుండి త్రిగుణాత్మకమైన పృథివిపుట్టెను. ఇటువలె పరస్పరాను ప్రవేశమువలన నీయపంచీకృత భూత పంచకము పుట్టెను.

శ్లో॥ భూమిరాపోనలోవాయుః ఖంఘనోబుద్ధిరేవచ

అహంకారఇతీయంమే భిన్నాప్రకృతిరష్టధా॥

అని యున్నది గాన పృథివ్యాదులు మరియెనిమిది ప్రకారములుగ నుండును. కా రణమయిన మాయత్రిగుణాత్మికముఁ గనుక కార్యములుగు నూత్తరభూతములున్ను త్రిగు

జాత్తికములేను. ఈ భూతము లపంచీకృతములనియు పంచీకృతముఁనియు చెందువిధములుగ నుండును. అందపంచీకృత భూతములచే జ్ఞానేంద్రియోత్పత్తి చెప్పఁబడుచున్నది. ఆకాశవాయ్యగ్నైకక పృథివీ పంచకముయొక్క సత్వాంశములవలన క్రమముగశ్రోత్రత్వజ్ఞేత్ర రసనాప్రాణములను, నిర్మయములును, దిగ్వాయుచూర్మవరజాశ్వినులను నధిదేవతలను పుట్టెను. ఈ నూత్నభూతపంచక సత్వాంశ సముదాయమువలన నులౌకరణమధిదేవతా సమేతముగఁ బుట్టి వృత్తిభేదమువలన మనోబుద్ధి చిత్రాహంకారములని నాలుగు విధములయ్యెనని చెప్పచున్నారు. సంకల్ప వికల్పములనుఁ జేసినది బుద్ధివృత్తి, చింతించునది చిత్రవృత్తి. నేననెడిది యహంకారవృత్తి యివి సత్వాంశ సముదాయమువలనఁ బుట్టినవయిననుప్రాణికర్మ వాసనావాసితములుగాన (త్రిగుణాత్మికములైయుండును వీటియధిదేవతలను ముందరచెప్పచున్నారు. కర్మేంద్రియోత్పత్తి యాకాశాదులవలనను రజోగుణాంశములవలనను క్రమముచేత వాక్పాణిపాదోపస్థగుదములున్ను, అగ్నిండ్ర విష్ణుప్రజాపతి మృత్యువులను నధిదేవతలన్ను పుట్టెను. నూత్నభూతపంచక రజోగుణాంశ సముదాయమువలన అధిదైవములతోఁగూడ ప్రాణముపుట్టి అది క్రియాభేదముచే ప్రాణాపానవ్యాసోదాన సమానములను నయిదు విధములయ్యెను, నాగహూర్మకృకరదేవత త్త ధనంజయములను నుపప్రాణము లయిదు ప్రాణములలో నే యంతర్భావములు యీ యాకాశాదిగుణములఁ జెప్పచున్నారు. నూత్నాకాశమీనకు శబ్ద మొక్కటియే గుణము, వాయువునకు శబ్దస్పర్శలు, అగ్నికి శబ్దస్పర్శరూపములు, అపస్వ శబ్దస్పర్శరూపరసములు, పృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములు, యివి పంచీకృత భూతపంచక తత్వాత్రయ. జ్ఞానేంద్రియముల కివియే విషయములు. వచనాదానగమనవినరగనందములు కర్మేంద్రియ విషయములు, మనోబుద్ధ్యాదులకు విషయములు, సంకల్పనిశ్చయస్మరణాభిమానములపంచకృతస్థితి.

శ్లో॥ పంచీకృత మహాభూతపంచకం కర్మసంచితం

శరీరంసుఖదుఃఖానాం భోగాయతనముచ్యతే॥

అన్నారు గనుకను నూత్నభూతముల నొకటొకటి చెందుగా విభజించి యొకటి యటుండక కడమయధ్ధాంశము నాల్గువిభజించి స్వాంశమున్నిడచి మిలిగినవానిలో నొకటొకటి కలుపఁగా పంచీకృతమాయను. ఇటువలె పంచీకృతమయినభూతపంచకమువల్లను చరాచరాత్మకమయిన బ్రహ్మాండము చతుర్దశభువనాత్మకమై పుట్టెను. ఈ బ్రహ్మాండము సమప్తివ్యష్టలుగలదయ్యెను. జగంబంతయు సమప్తి, సమప్తిలో, 'నేకదేశమువ్యష్టి' ఈవ్యష్టి త్రిశరీరాత్మకమై భౌతికరూపముగాఁ బరిణమించిన దానియం దవయవాకారముగాఁ బుట్టిన చతుర్దశకరణోపాధుల క్రమము. — ఆకాశాది పంచనూత్నభూత తమోగుణాంశములవల్లను శ్రోత్రత్వకృత్తురస నాప్రాణములకు నుపాధులయిన కర్మస్థలయస్థి

నేత్రగోళజ్యోగనాసికములనే యుపాధ్యక్షములు పుట్టెను, ఇక కర్మేంద్రియోపాధులు చెప్పచున్నారు.

ఈ నూత్న భూతముల తమోధమును పుచ్చుకొని జ్ఞానేంద్రియోపాధులనుఁ జెప్పి మిగిలిన సగమునకు వినియోగమును చెప్పచున్నారు. ఆకాశాది నూత్న భూతముల యొక్క శేషతమోళమువలన వాక్పాణిపాదోపస్థపాయువులకు వక్రమ స్తపాదగుహ్యగుదములు ఉపాధులయ్యెను; ఇదియును గాక మరోబుద్ధి చిత్తాహంకారములకు పంచనూత్న భూతతమోగుణ సముదాయమువలన హృదయముపుట్టి నాలుగువిధములుగా క్రమానవృద్ధయముఖనాభికంఠ ప్రదేశములాయను; అయితే శరీరత్రయవిలక్షణము ఆత్మగనుక అనాత్మయైన వీటికి ప్రయోజనము చెప్పచున్నారు. స్థూలనూత్నకారణ శరీరములైన వీటికి ఇంద్రియాదులకు భోగస్థానముఁ గనుక నూలశరీరము కావలెను, దానికి సాధనమైన నూత్న శరీరమున్ను కావలెను, ఈచెంటికిన్నీ కారణమైన కారణశరీరమున్ను కావలెను, యీ సమస్తమునకున్ను అధిష్టనమే కారణంగనుక ఆ ఈశ్వరునివల్లనే జగత్తు ఆయెను.

‘యశోవా ఇమానిభూతాని జాయంతే, యేనజాతానిజీవంతి యత్ప్రయంత్యభిసంవిశం’ తీతి ‘తద్ద్విజిజ్ఞానస్సతద్రుప్తాతీ’ అని తటస్థలక్షణశృతి గనుక శబలబ్రహ్మమువల్లనే జగత్తు ఆయెను; ఇందుకు సమష్టివ్యభులని మ్రచ్చండపిండాంతములు భేదరూపముగ నుండును గనుక ముందర వ్యప్తివిస్తారం నిరూపించుచున్నారు; మాతృపితృవిషయంవల్ల నుండిన్నీ శుక్లశోణిత సమేతమై అన్నజన్యమై సకలప్రాణులకున్ను నేను మనుష్యుడన నేయభిమానమునకు స్థానమై కరచరణాద్యవయవాకారంగల్గి స్థూలశరీరము కృత్యముగ నుండును. ఉపాసకులర్పిరాడ్డి మార్గమున సత్యలోక ప్రాప్తులవుచుండఁ జూడఁగోరుటలు భూమ్రాదిమార్గానపోయి చాంద్రమనజ్యోతిరుపలక్షితముగు స్వర్గమునుపొంది ఆచ్చట నిష్ఠాపూతకర్తృఫలము లనుభవించి “క్షీణేపుణ్యే మత్యలోకం విశంతి” అన్నారు గనుక ముగిడి పురుషునివల్లను. డి శ్రీయందు జనియింతురు,

శ్లో॥ ధూమారాత్రి స్తథాకృష్ణజ్ఞాసా దక్షిణాయనంత్ర చాంద్రమనంజ్యోతిరోగప్రాప్యనివృత్తతీ త్రీగీతాను “శృతేధూమమభిసంభవంతి ధూమాద్రాత్రిః రాత్రేరపక్షీయమాణ పక్షుమపక్షీయమాణ పక్షాద్వాక్ పక్ష్యాసాక్ దక్షిణానాదిత్య ఏతి మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకాచ్చందంతే చంద్రం ప్రాప్యాన్నం భవంతితాస్త్రతడే వాయుధాసోమరాజాన మప్రాయస్వా పక్షీయస్వేత్వేనమేనాస్త్రభిక్షుయంతి తేనాం యదాతత్సర్వం వైత్యధేమమేవ ఆకాశమభినిష్పద్యంత ఆకాశద్వాయంవాయోర్వృష్టిం వృష్టేః పృథివీం ప్రాప్యాన్నం భవంతిపునః పురుషగ్నహూయంతే తతోయాషాగ్నా తతోజాయంతే లోకాక్ ప్రత్యుత్థాయుకస్త ఏవమేవ అను పరివృత్తంతే ధయవితా పం

ధానా నవిదు సే కీటాః పతంగాదయ ఇదందందశూక" మితిజ్ఞానులకు "అనావృత్తిశ్చబ్దా త్ నసపునరావర్తతే" అన్నారు గనుక ముక్తిన్నీ కామ్యుక్తోపాసకులకు స్వగణభోగా నంతరమందు ఆవృత్తిన్నీనిష్పిద్ధ కర్మవంతులకు నరకభోగానంతరమందు ఆవృత్తిన్నీ త్సు ద్రకర్మవంతములయిన జంతువులకు అక్కడనేపుట్టుటలున్నూ చచ్చుటలున్నూ గాన నీలా గుగా జనించిన శరీరమునకు "పంచాత్తకం పంచమవర్తమానం పంచాశ్రయం షడ్గుణ యోగయుక్తతం సప్తధాతుం త్రిమలంత్రియోనిం చతుర్విధాహారమయం శరీరం" అని న్నీ ఇదిగాక పంచభూత గుణములను చెప్పచున్నారు- పృథివ్యాదులకు క్రమమున ధా రణ పిండికరణరూపవర్చన వ్యాయామవకాశములున్నూ కఠిన ద్రవోష్ణ సంచరణ గుమీర ములున్నూ గావుండును ఇవిగాక కొన్ని ప్రత్యేకించి చెప్పచున్నారు- అస్థి, మాంస చర్మ రోమ నాడులు భూసంబంధములు; శుక్లశోణిత మూత్ర, స్వేద, మజ్జలు ఉదక సంబంధ ములు; శుక్తిపాసానిద్రామైథు నాలస్యములు అగ్ని సంబంధములు; త్రతార, తరణా, రోహ, ఉత్థానాదులు వాయుసంబంధములు; కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ లజ్జాదులు నభస్సంబంధములు; అస్థి, స్నాయు, మజ్జలు పితృజన్యములు; త్వక్ష్మాంసరుధిరములు మా తృజన్యములు. రసంవలనశోణితం శోణితమువలనమాంసము, మాంసమువలనమేధస్సు, మె దడువలన నశ్థులు, అశ్థులవలనమజ్జ, మజ్జవలనశుక్లం, శుక్లశోణిత సంయోగంవలనగర్భం ఒ కరాత్రియందు కవలం, ఏడురాత్రుల బుద్బదం, పక్షమునకు పిండం, మాంసమునకు కఠి నం, రెండు మాంసములకు శిరస్సు మూడుమాంసములకు పాదములు, నాలుగుమాంసములకుఅం గుళజఙ్గకటిదేశములు, అయిదుమాంసములకుపుష్పభుజములు, ఆరుమాంసములకుసాసాక్షిశ్రో త్రములు, యేడుమాంసములకు జీవప్రాప్తి, ఎనిమిదిమాంసములకు సంపూర్ణాహారము. షిత్తురే తోధికముచే పురుషుడైన, మాతృశోణితాతిరేకముచే స్త్రీ యగును. సమత్విమయితే న పుంసకుడగును; స్త్రీ పురుషులు వ్యావలీత మనస్కులగుటచేత అంధపంగుఱులై జనిం తురు. అనోన్యవాయుసంఘటనచే శుక్లము చెదిరెనేని కవలవారగుదురు తొమ్మిదవమా నంబున సర్వలక్షణ పరిపూర్ణుడై పూర్వజాతి స్మరణజ్ఞేయము తత్కాలజన్యములగు నుఖదుఃఖముల ననుభవించుచు నుండును. అంతః బ్రహ్మవాయు ప్రేరేతుడై జనించి వైష్ణవమాయాసత్వడై పూర్వజాతిస్మరణాయగుంక నుండును. జరాయుజాంశస్వేదజోద్భి జ్జములను చతుర్విధ భూతగ్రామస్పృహులంగలవు నరాశ్వగ్రాదులు జరాయుజములు పక్షి సర్పాదు లండజములు, మకకాదులు స్వేదజములు, శృత్యుగల్తాదులుద్భిజ్జములు ఇట్టి సృష్టియందు అస్తిజాయతే వధకతే పరిణమతే అపక్షియతే వినశ్యతే అను షడ్భావ వికార ములతోగూడుకొని త్వక్ష్మాంసరుధిరమేదోమజ్జాస్నాయుస్థులను సప్తధాతు సహితమై జరామరణాదు లనెడి షడూర్ములతోగలసి అన్నమయికోశమై వాతవైత్యక్షేప్య భూయ యమై రోమనాడి సమాయుక్తమై దంతసమేతమై అశేకనరములతోగూడుకొని నవద్వా

రయుక్తమై శరీరికి భోగసాధనమై స్థూలశరీరము పుట్టును. ఈశరీరమునకు క్రమముగ మూలాధారస్వాధిష్టాన మణిపూరక ఆనాహత విశుద్ధాజ్ఞాక పట్నక్రములును చతుష్పదేశ ద్వాదశబోధక ద్విదశశములు బీజస్యాసితములై స్వర్ణావిద్రుమపింగళ ధూమకర్పూర రత్న వర్ణములు గలుగునట్లుగా నుండును వీనికి గోణపతి బ్రహ్మ విష్ణు రుద్ర జీవాత్మ పరమార్థి లభిచేవలెను ఇదియుఁగాక ఉపరిబహురంధ్రసానమందు గురుధ్యాన యోగ్యమై కణికాకాసమేతమైన సహస్రారముండును. ఇటువంటి శరీరమునకు ఇశాపింగళ నుమమ్ములు ముఖ్యనాడులు. జాగదవస్థయందు ఆభిమాని విశ్వండు ఇతనిని వ్యావహారికుఁడు చిదాభాసుఁడని యందురు ఆకారం మాతృక ఇక సూక్ష్మశరీరం చెప్పుచున్నారు.

“పంచప్రాణమనోబుద్ధి దశేంద్రియ సమన్వితం అపంచీకృత భూతోద్ధం నూత్నైం గం భోగసాధనం” జ్ఞానేంద్రియ పంచకమున్ను కర్మేంద్రియ పంచకమున్ను ప్రాణాది పంచకమున్ను మనోబుద్ధులున్ను కలసి పదునేడవ యవములు గల లింగ శరీరముందురు, వీటికిస్థానములు క్రియలు చెప్పుచున్నారు. కణాశక్తుకృత వచ్చున్న నభోదేశము నాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ స్వాధిష్టానధిగోవతచేత్రే పేషబద్ధమై సకలశబ్దములను గ్రహించుచు సూక్ష్మమగు నొక్క వస్తువుండును దానిపేరు శ్రోత్రేంద్రియము, శ్రోత్రమధ్యాత్మము శబ్దమధిభూతము ఆపాదమస్తకవర్ణంతముఁగాఁగల త్వక్కునాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ నధిదైవతమగు వాయుప్రేరేతమై శిశోష్ణమృదుకాతివ్యములను గ్రహించుచు సూక్ష్మమగు నొక్కవస్తువుండును దానిపేరు తస్మాదేంద్రియము త్వక్కు అధ్యాత్మత్వస్ఫురింపఁగల భూతము. కంటిసల్లగృద్ధనాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ సూర్యాధిష్టానదేవతాప్రేరేతమై సకలరూపములనుఁజూచుచు సూక్ష్మమగు నొక్కవస్తువుయందును దానిపేరు చక్షురింద్రియము నేత్రమధ్యాత్మకనుట అభిభూతము నాలుకొన నాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ షరణాధిష్టానదేవతాప్రేరేతమై సకలరసగ్రాహియై సూక్ష్మమగు నొక్కవస్తువుయందును దానిపేరు జిహ్వేంద్రియము, జిహ్వఅధ్యాత్మ రసమధిభూతము నాశికాగ్రము నాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ నశ్విన్యధిష్టానదేవతాప్రేరేతమై గంధగ్రాహియగు నొక వస్తువుయందును దానిపేరు స్పృశేంద్రియము, నాసిక అధ్యాత్మ ఆఘాతమధిభూతము కొననాలుకి, అంగిలి, తాలువులు, తాలుమాలములు, ఉత్తరాధరోష్ఠములు ఈ అష్టస్థానముల నాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ అగ్న్యధిష్టాన దేవతాప్రేరేతమై సకల వాక్యములను పలుకుచు సూక్ష్మమగు నొక వస్తువుయందును. దానిపేరు వాగింద్రియము. అది అధ్యాత్మ వచన మధిభూతము ఆరచేయి నాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ నధిదేవతయగు నిర్విదేవతాప్రేరేతమై దానాదానములఁజేయుచు సూక్ష్మమగు నొక్కవస్తువుండును. దానిపేరు పాణింద్రియము, పాణిఅధ్యాత్మ దానాదానమధి

భూతము అరికాలినాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ నధిదేవతయగు విష్ణుప్రేరితమై రాకపోకలుచేయుచు నూత్నమగు నొకవస్తువుయుండును దానిపేరు పాదేంద్రియము పాదమధ్యాత్మ, గమనాగమన మధిభూతము గుహ్యమధ్యము నాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ స్వాధిష్ఠానదేవతయగు ప్రభాపతి ప్రేరితమై యానందముజేయుచు నూత్నమగు నొక వస్తువుయుండును, దానిపేరుపద్మేంద్రియము, గుహ్యమధ్యాత్మ ఆనందమధిభూతము గుదమధ్యము నాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ నధిదేవతయగు మృత్యుప్రేరితమై మలవిసర్జనముచేయుచు నూత్నమగు నొకవస్తువుయుండును దానిపేరు పాద్మింద్రియము గుదమధ్యాత్మ విసర్జన మధిభూతము హృదయము నాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ స్వాధిష్ఠాన దేవతయగు విష్ణుప్రేరితమై శ్వాసోచ్ఛ్వాసములజేయుచు నూత్నమగు నొకవస్తువుయుండును, దాని పేరు ప్రాణము, గుదమధ్యము నాశ్రయించి స్వాధిష్ఠానదేవతయైన విశ్వకర్తా ప్రేరితమై నిశ్వాసశ్వాసములజేయుచు నూత్నమగు నొక వస్తువుయుండును, దానిపేరుపానము. నాభినాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ స్వాధిష్ఠాన దేవతయగు విశ్వయోనిప్రేరితమై జఠరాగ్నిగూఢాగ్ని ఆశనపానాదికములు మూడు విధములుగ భాగించి ఒక భాగము మలమునకును ఒక భాగము మాంసమునకు మిగిలిభాగము మనస్సునకు యిచ్చుచు జలమున్ను ఆలాగే స్థూల, మధ్యమ, సూక్ష్మములయిన ప్రథమద్వితీయతృతీయాంశములు మూత్రరక్త ప్రాణములకిచ్చుచు ఘృతమున్ను ఆలాగే స్థూలమధ్యమసూక్ష్మములయిన ప్రథమ ద్వితీయ తృతీయాంశములు క్రమమున అస్థిమజ్జాత్వకులగు యిచ్చుచు నూత్నమై యొకవస్తువుయుండును, దానిపేరు సమానము. కంఠము సాశ్రయించి ప్రాణికర్మానుగుణముగ నధిష్ఠానదేవతయగు నజానిచేఁ బ్రేరేపించబడినదై నుమృత్తికాలమందు సకలేంద్రియములను తనయందు లీనముజేసికొని జాగ్రత్తయందాయాస్థానముల నాయాయుంద్రియముల నిలుపుకొనుచు నిర్మాణకాలమందు సకలేంద్రియ ప్రాణాదులను దివుచుకొని జీవునికన్న మున్ను తాను సారథియై పరలోకమునకుఁబోవు నూత్నమగు నొక్క వస్తువుయుండును. దానిపేరు దానవాయువందురు. ఆపాదమధ్యక పర్యంతం సకల శరీరములను వ్యాపించి అన్నరసముచేత శరీరములకుఁ బుష్టినిచ్చుచు ప్రాణికర్మానుగుణముగ నధిష్ఠానదేవతయగు విశ్వజయునిచే ప్రేరేపించబడినదై నూత్నమగు నొకవస్తువుయుండును; దానిని వ్యానవాయువందురు.

శ్లో॥ హృద్ప్రాణో గుదేపాన సమానోఽభిజిగ్ధితః॥ ఉదానఃకంఠదేశస్థో వ్యానస్సర్వ శరీరగః॥ అనిచెప్పియున్నందునను వీటియందతర్భూతములయిన యుపప్రాణములకు వినియోగంచెప్పచున్నారు.

శ్లో॥ ఉద్ధారేనాగఆఖ్యాతః కూర్మఉన్మీలకేసృతః కృకరస్తుషుతేజ్జయో దేవ

దప్రోవిజ్ఞంభణే నజహతిమృతంవాపి సర్వవ్యాప్తీ ధనంజయః” వీటిప్రయోజనములు స్పష్టము. హృదయమునాశ్రయించి ప్రాణి కర్మానుగుణముగ నధిదేవతయగు బృహస్పతిప్రేరితమై సంకల్పవికల్పములజేయ నొకనూత్నవస్తువయ్యుండును. దానిపేరు మనస్సు. ముఖమునాశ్రయించి ప్రాణి కర్మానుగుణముగ నధిదేవతయగు బృహస్పతిప్రేరితమై నిశ్చయముఁజేయ నొకనూత్నవస్తువయ్యుండును. దానిపేరు బుద్ధి. నాభినాశ్రయించి ప్రాణి కర్మానుగుణముగ క్షేత్రజ్ఞాధిదేవతప్రేరితమై యతీతానాగత వ్యవహారముల నాలోచించు నొక నూత్నవస్తువయ్యుండును. దానిపేరు చిత్తము. కంఠమునాశ్రయించి ప్రాణి కర్మానుగుణముగ రుద్రాధిదేవతప్రేరితమై యభిమానముఁజేయు నొకనూత్నముగ నొక వస్తువయ్యుండును. దానిపే రహంకారము, ఈవిత్తాహంకారములు మనోబుద్ధులలోనివి. గాన నీ పదియేడింటిలోఁ గూడినది లింగశరీరము.

క్షుత్తిపాసలు ప్రాణధర్మములు. శోక మోహములు మనోధర్మములు. జరామరణములు వెనుకఁజెప్పిన స్థూలశరీరధర్మములు. అన్నమయశోశము స్థూలశరీరము. ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయశోశములు సితవట్టున్న నూత్నశరీరము. దీనికి స్వప్నమవస్థ. అభిమాని తైజసఁడు. యితనిని ప్రాతిభాసిఁఁడు స్వప్నకల్పితుఁడు అందురు. ఉపాకారమత్యక్త ఈస్థూలనూత్నకల్పశరీరముఁడు కారణమయిన కారణశరీరమునఁ జెప్పచున్నారు.

అజ్ఞానము మాయాప్రకృతిపధానం అవిద్యాకారణం తమస్సు యివి మొదలగుభేదములు కారణమునకేచెప్పదురు.

“శ్లో॥ అనాద్యవిద్యా నిర్వాచ్యా కారణోపాధిరుచ్యతే” గనుక ఈ కారణశరీరము ప్రాణియొక్క పూర్వజన్మసంస్కారవాసనావాసితము. కాగా తత్కార్యమైన అంతఃకరణముగూడ తద్వాసనావాసితమే. ఇది స్థూలనూత్నశరీరములను వ్యాపించి ఆత్మస్వరూపావరకమై ఆత్మయం దనాత్మాభిమానమును అనాత్మయం దాత్మాభిమానమును జీవునియందుకిల్పించి తత్కల్పితాభిమానమువలన వచ్చిన అనాదియగు నీ సంసారమునకు కారణమైయుండును. అజీవుని సుకృతవిశేషముచేతను గురూపదిష్ట వేదాంతవాక్యజన్యమయిన స్యాత్మాద్యయజ్ఞానముచే బాధింపఁబడిపోవును. మహాస్వస్థస్థ అభిమాని ప్రాజ్ఞుఁడు ఇతని నీ పారమాధికతుఁడును నవచ్చియుండును అందురు.

“శ్లో॥ బహిఃప్రశోవిభుర్విశ్వో స్వాంతఃప్రజ్ఞస్తు తైజసః | ఘనప్రజ్ఞస్తథాప్రాజ్ఞో ఏకవచఃపరిధాన్ స్మృతః” అన్నార్యగనుకను సకలేంద్రియము లహంకారముతోఁగూడ

కారణముగు తమస్సునందు లయించినందున ప్రత్యేకాత్మ ఆనందరూపముచేతనుండి నును ప్ర్యుత్థానమందు తదానందసాక్షియై యుండుటచే దీనియం దానందమయకోశముండును. అనుప్తియందు పాధియైన యంతఃకరణము ముఖలితమైయుండ ప్రతిబింబము తోచక యుండును. ఇది యైక్యమనరాదాయనిఁ పునరుద్ధాన మున్నదిగనుక అనఁగూడదు. ఈ శరీరత్రయమునకు వివరముఁ జెప్పచున్నారు.

జ్ఞానేంద్రియపంచకము, కర్మేంద్రియపంచకము, అంతఃకరణాదిపంచకము, శబ్దాది పంచకము, పృథివ్యాదిపంచకము ఈ యిరువదియైదింటికి స్థానమయిన స్థూలశరీరము. జాగ్రదవస్థ, స్థానము, నేత్రము, యుక్తము, భోగము, క్రియాశక్తి విశ్వఁడభిమాని. అకార ముమాతృక. గుణము రాజసము. ఆత్మ వ్యావహారికజీవుఁడు అదియే జీవాత్మ. ఈయింత వట్టున్న స్థూలశరీరము. ఇంద్రియదశకము. ప్రాణాదులు, అంతఃకరణాదులు, శబ్దాదులు, అజ్ఞానకామ్యుకర్మములు. ఇవి అష్టపురములందురు. దీనికి స్వప్నమవస్థ. స్థానము, కంతము ఇచ్చాశక్తి తైజసుఁడభిమాని. సాత్వికగుఱు. ఉకారం మాతృక. శ్వేచ్ఛా భోగము, వ్యావహారిక అంతరాత్మ అతఁడే ప్రాతిభాసికుఁడు. ఈయింతవట్టు లింగశరీరము, కారణశరీరస్థితి. షట్బీజమందు వృక్షముంబలె సకలేంద్రియములును వాసనాత్మికముఁగా నునుప్తికాలమున మోహతమస్సునందుఁ బ్రవేశించియుండును. అవస్థ నునుప్తి వృద్ధమనివాసం. ప్రాజ్ఞఁ డభిమాని. ద్రవ్యము శక్తి, తామసగుఱం. మకాగం మాతృక. వ్యావహారిక పరమాత్మ. అతఁడే పారమాధిశ్ఠుఁడు. భోగము ఆనందము. ఈ యింతవట్టున్న కారణశరీరము. ఈలాగున సంక్షేపముగ వ్యప్తి శరీరత్రయరూపణఁ జేసి దీనికిసమృతి శృతి విస్తరణయుముచేవాయలేదు. అపోహింతోచెనా గర్భోపనివత్తు, కారీరోపనివత్తు, ఛాందోగ్యపటక్రం, ఐతరేయాత్మపటక్రం మొదలయినవి విచారించి చూచువ నేది.

ఇకను సమప్తితనుత్రయలక్షణము చెప్పచున్నారు.

పృథివ్యస్తేజోవాయురాకాశ చంద్రసూర్యాత్మలను అష్టమాతుఁ లీశ్వరని విరాడ్రూపమయిన స్థూలశరీరము. ఉత్పత్త్యవస్థ. అభిమాని బ్రహ్మ. ఇతనినే విరాట్టు నైశ్వానరుఁడు, వైరాజుఁడు నందురు. క్రియాశక్తి రాజుఁడం అహంకారము సూర్యస్థానము సర్వకర్తృత్వము భోగము. అకారము మాతృక. పిటివ్యావహారిక భూతాత్మ ఈయింతవట్టుగలవాఁడు విరాట్పురుషుఁడు. ఇక సకలభూతాశ్రయమైన హిరణ్యగర్భశరీరమును జెప్పచున్నారు.

దశదిక్కులు, శ్రోత్రములు, వాయువు, త్వక్కు, సూర్యుడు, చతువు, వరుణుడు, జిహ్వ, అశ్వినీదేవతలు, ప్రాణము, వహ్నివాక్కు. ఇంద్రుడుప్రాణి. ఉపేంద్రుడు పాణి. బ్రహ్మ ఉపస్థ. వాయువు మృతువు. జ్ఞాత అంతఃకరణము. మనస్సు చంద్రుడు బుద్ధి బృహస్పతి త్రైతజ్ఞుడు చిత్తము. రుద్రుడు అహంకారము. ఈ దేవతలతోగూడి నదే పీఠాభ్యాసగర్భశరీరము. అటుగనుకనే వ్యష్టిశరీరమందలి కరణములకు నధిదేవతలు సమష్టితో వ్యష్టి అంతర్భాగముగనుక ఏగోళకీ మెచ్చటనున్న నాయధిదైవము తానే యచ్చటనున్నది విచారించుటనేది. ఇందుకవస్థస్థితి. విష్ణువభిమాని. ఇతనిని పీఠాభ్యాసగర్భ స్వాతంత్ర్య ప్రాణబలముగాఁ జెప్పదురు. ఇచ్చాశక్తి సాత్వికాహంకారము చంద్రస్థానము సర్వపాలకత్వము భోగము. ఉకారం మాతృక. వీనివ్యావకాత్య స్వాతంత్ర్య ఇదియంతయు పీఠాభ్యాసగర్భశరీరము. ఈవిరా ధీరణ్యగర్భలకు కారణమైనది కారణము. బైందవస్వరూపముగ నవ్యావకృతశరీరము. అవస్థప్రళయము. రుద్రుడభిమాని. ఇతని సంత ర్యామ్యవ్యాకృత జగత్సప్తలందురు. ద్రవ్యశక్తి, తామసాహంకారము, అగ్నిస్థానము, సంహారము భోగము. మాతృక మకారము. వీటితోగూడిన వ్యావకాత్య శుద్ధాత్మ, ఇంతవరకు సమష్టి కారణశరీరము. ఈజీవేశ్వర శరీరపట్కము. వ్యాచ్యాధికము. ఇంతయు నశ్వరము దృశ్యము వీటికిసాక్షి చిత్తు. ఈయారంజితో మిథ్యాతాదాత్మ్యం గలదై యజ్ఞానోపాధిచే శబలబ్రహ్మ మనిపించుకొనును. వీని కతీతంబైనదే తుర్యావస్థయందలి శుద్ధచైతన్యం అదియే ప్రణవాంతమందలి అధికమాతృకాప్రతీతంబయిన నిత్యము క్త శుద్ధ బుద్ధ పత్య జ్ఞాన సచ్చిదానందపరిపూర్ణమున నిమగ్నబ్రహ్మము. ఇవిధంబుగ పిండంబుండ బ్రహ్మాండస్థ భూతేంద్రియ దేవతాసృష్టిరూపమయిన త్రిసర్గమును వివరించి ఆత్మ స్వరూపమును నూచించి తీకారోకార మకారాత్మకమగు ప్రణవప్రతిపాద్యము ప్రపంచముగను పయిఅధికమాతృక చిత్ప్రతీతిగనుఁ జెప్పినందులకు శ్లోకులు

“ఓమితిబ్రహ్మ ఓమీద్వగ్ంసర్వం ఓంతద్బ్రహ్మ ఓంతద్వాయః ఓంతదాత్తా”

“శ్లోః ఓమిత్యేకాక్షరంబ్రహ్మ వ్యాహరన్మామసుస్మరత్”

కావున ఉచ్చారణ విరామములయందు ప్రతిపాద్యములగు ప్రపంచబ్రహ్మస్వరూపముల విచారించుకొని ముఖముగ ప్రణవద్భ్యానమొనర్చుచు సహంకారాభిసంధినివిడచి తూష్టింభావముచే ప్రపంచమునందు విరాగుండై విషయముల నుపరమించియుండవలెను. అక్కాలంబున మనస్సు గురూపదేశముచే నావరకం చాసినపిదప స్వరూపారోక్షమైతే పృథ్వి తదాకారమై కర్పూరదీపికావ్యాయముచే నుండును. ఇదియే జీవన్ముక్తి అహార వ్యవహారములకు పరాక్రమణమైనఁగాని దగ్ధపటమువలెనే జీవన్ముక్తికి హానికాదు. ఈ

లాగుగా ప్రారబ్ధక్షపణపర్యంతమున్న జాగ్రతీయందు సంకల్పమున్న సుప్తియందు దృష్టిప్రపంచ ప్రతిఫలితమనోవృత్తియే స్వప్నముగనుక స్వప్నములేకయున్నను దేహాక్షితియందు విదేహకైవల్యమునుబొందును.

శ్లో॥ “నాచ్యుపంధా విద్యతేయనాయ” ఈలాగున ముక్తినినూచించి ఇక ప్రణవమందు విషయమునుఁ జెప్పచున్నారు.

శ్లో॥ “పంచీకృతమహాభూతసంభవం కర్మసంచితం

శరీరంసుఖదుఃఖానాం భోగాయతనముచ్యతే॥”

ఇట్టి అన్న మయకోశవృష్టి స్థూలశరీరమువలనఁ దదభిమానియగు విశ్వండు సమవృత్తి పాధిభుండగు విరాట్టుతోఁగూడి జాగ్రదవస్థకలన నపంచీకృతమై ఉకారస్వరూపమయిన నూత్మశరీరమం దధిదై వయు క్తముగను విలయము ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయ ములయిన మూడుకోశములతోఁగూడిన నూత్మశరీరమున ల్లనండి తదభిమానియైన తైజసుడు తనతోఁగలుసుకున్న విశ్వనితోఁగూడా సమష్టి నూత్మశరీరోపాధిభుండయిన హిరణ్యగర్భుండు విరాట్టుతో తనను గలుసుకున్నవాఁడు గనుక నాస్వప్నావస్థనుండి అధిదైవయు క్తముగాను మకారమందు లయముఁబడెందును. ను ప్రత్యవస్థయగు మకారమందు తదభిమానియైన ప్రాజ్ఞుండు నమష్టికారణశరీరోపాధిభుండైన యవ్యాకృతునిఁ గలగుకొని మును పుచ్చెప్పిన విశ్వతైజసులును విరాడ్ధిరణ్యగర్భులును తననుఁ గలసికొనిరి గాన ఇంతవట్టున్నూ “ఁరర్పవిషయజ్ఞానాభావా త్సుప్తః ప్రి” గనుక నానుషు ప్రియందు ఆనందమయకోశమం దానందసాక్షియైయుండును. ఇంతవట్టున్న అయిన త్రిమాత్రులయందలి ప్రపంచమునకు సాక్షియైన ప్రత్యేక్కు మోక్షేచ్ఛగలవాఁడు గాన సంస్కారము వాసనాసహితమై ని నిర్మూలమయినందున తుర్యావస్థయం దభావమైపోలక్షితమై ప్రణవవిరామమయిన బ్రహ్మభావముబొందును. ఇదియే ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మభావాన్వసంధానము. ఈచెప్పినచి న చితుర్విధావస్థాస్వరూపము విస్తరముగ వివరింపుచున్నారు.

ఇంద్రియములు విషయములనుఁ బొందుటవల్ల వచ్చిన జ్ఞానము జాగ్రత్తి. జాగరితసంస్కారజ ప్రత్యయము సవిషయమై స్వప్నము. జాగ్రతయందు వికళితమయిన ఆం తఃకరణము స్వప్నావస్థయం దభావముకుళితమై శ్మయంఁడెగాన జాగ్రతయందలి దృష్టప్రపంచము ప్రతిఫలించుటయే స్వప్నావస్థ. నుషు ప్రవృత్తయనంగా అంతఃకరణము ముఖ్యతమై యుం డెనుగనుక సర్వవిషయజ్ఞానాభావమేను. తురీయావస్థ ఆనందరూపమయిన తననుతాఁ దెలిసి వస్తుగోచరమగు వృత్తి నశించి సాత్త్వియలేకయుండి తన్నుమరచి య రుగకయుండుటేను. మునుపుచెప్పిన ప్రత్యేకస్వరూపమును విస్తరించుచున్నారు.

మండలత్రయము క్తమయిన దహరోభాసుండు ప్రత్యక్షుఁడు “యశ్చాసావాదిత్యే
ఏనత ఆత్మాంతర్యామృతమయః ప్రాణిషు హృదంతజ్జ్యోతిఃపురుషః యోయందక్షిణేక్షి
ణిపురుషః” ఈలాగు శ్లోకులు చెప్పసుగనుకను యోగమతమున్ను రాజయోగమునం
దమనస్కుమై ప్రతిబింబమునకు బింబమందు నుపా ప్తయందుంబలెనే ఐక్యముగాన “యో
గశ్చిత్తవృత్తినిరోధః” అని పతంగలిసూత్రమున్నది గనుక వృత్తినిరోధకాలమం దాజ్ఞా
చక్రమధ్య దహరాకాశ సుషుమ్నాంతర్వర్తియైన ప్రత్యక్షేత్తురీయమందు ప్రపంచాతీత
మై యభిన్నబ్రహ్మభావమయిన పరశివస్వరూపమవును. “ప్రపంచోపశమం శివమదైత్యం”
అని యున్నదిగనుకను ఇటువలె స్వరూపమును నిరూపించి అదియే నీదని తత్వమస్యాది
మహావాక్యములచేతను జనాదజన్మలక్షణచేతను స్వరూప నిరూపణజన్యమయిన ప్రతిబద్ధ
సాక్షా దపరోక్షజ్ఞానము సంశయానంభావనా విపరీతభావనారహితమగునటుల వివరించఁ
దలఁచి ముంద తన్నిరూపణపూర్వముగ నాత్మస్వరూపమయిన సచ్చిదానందస్వరూపము
ను వివరింపుచున్నారు.

అన్వతజనదుఃఖాత్మకమయిన శరీరత్రయమున్ను ఆనాత్మయేను, యెటులనంటే
యుక్తిచెప్పచున్నారు స్థూలశరీరము దృశ్యమై బుద్ధుడమవలె నశ్వరమై పోవును గ
నుకను ఘటమువలె జడముగనుకను పకలదుఃఖములకు నాలయమయినది గనుక నన్వతజడ
దుఃఖాత్మకము. అటులనే సూక్ష్మశరీరము ఆయా యా యవయవములకు తత్తద్దాన్యపా
రముగలది సూక్ష్మశరీరమని తెలియఁబడును గనుక దృశ్యమున్ను ముముక్షువుచే స్వరూ
ప మెఱుంగబడుటవల్లను ఆజ్ఞాప్తిచేత నజ్ఞాననివృత్తి యగుటవల్లను తత్కార్యమయిన
సూక్ష్మశరీరము బాధింపబడుచున్నది గనుక నస్త్యంతరము నుపజీవింపఁజేసి వ్యవహరించు
ను గనుక నావ్యవహారమువల్ల దుఃఖమే తోచునుగాన నన్వతజడదుఃఖాత్మకమేను అ
టులనే కారణశరీరమునకును జెప్పచున్నారు. ముముక్షువుచే స్వాత్మాద్వయజ్ఞానము
వలన బాధింపఁబడిపోవుచున్నదిగనుకను ఆత్మవస్తువు నపేక్షించిగాని ఐక్యత్వమున కూడ
దుగనుకను పకలదుఃఖరాశికి కారణముగనుకను అన్వతజడదుఃఖాత్మకమేను. అటుగను
క శరీరత్రయవిలక్షణ మాత్మయని చెప్పఁబడును. అటులైతే స్వరూప మేదనిన చెప్ప
చున్నారు.

సచ్చిదానందములే స్వరూపమో సత్తనగను “సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ ఆహమే
వానమేవాగే” అని ప్రమాణములు గలవు. మరిన్ని యుక్తిచెప్పచున్నారు.

త్రికాలములయం దఖండముగ నున్నందులకు లోకపరీవాధ మేము పూర్వజన్మ
ములయం దేమి సుకృతదుష్కృతముల చేసితిమో? వాటికి ఫలమయిన సుఖదుఃఖముల

ననుభవించుచుంటిమనియు నిప్పు జొరకరి పెట్టినవారముఁగాము. ఇక జన్మాంతరముం
దును దరిద్రులమై పుట్టగలవారమని కాలత్రయాబాధ్యమై తోచునుగాన సద్బ్రాహ్మణ్యము సి
ద్ధించెను. చిద్బ్రాహ్మణ్యమునందుకు ప్రమాణము.

“అత్రాయం పురుషస్వయం జ్యోతిః ధామ్నా స్వేన సదానిరస్తపశాకం ।
స్వాజ్ఞానకల్పిత జగత్పరమేశ్వరత్వ జీవత్వభేద కలషీకృత భూమభావా । స్వాభావిక
స్వమహిమాసితిరస్త మోహప్రత్యక్చితి ర్విజయతే భవవైకర్యోనిః”

ఈలాగుగా శృతిస్మృతులుగలవు. మరిన్ని యుక్తిచెప్పచున్నారు

సాధనాంతరా నపేక్షితమై తానుప్రకాశించుచు నితరపదార్థములను ప్రకాశిం
పఁజేయునుగనుక చిద్బ్రాహ్మణ్యమునిద్దించెను. ఇందులకు దృష్టాంతరము. చమురుతోఁగూడిన
ప్రమిదెయందలి వత్తియను నుపాధిసహితమై దీపము తన స్వప్రకాశముందు ప్రకాశాంత
రము నపేక్షించక తానుతోచుచు సన్నిహితములగు పదార్థములను తోపింపఁజేయు
చుండును. ద్రాష్టాంతికముయిన చిత్తున్న దేహమునే ప్రమిదయందు ఇంద్రియప్రాణా
దికములను చమురుతోఁగూడిన బుద్ధియను శక్తితోఁ గూడుచున్నదై స్వప్రకాశముందు ప్ర
కాశాంతరము నపేక్షింపక తానను సాక్షిరూపముచేఁ బ్రకాశించుఁ దనయం దధ్యక్షము
లయిన ఇంద్రియములనుఁ బ్రకాశింపఁజేయుచు నుండును. మరియు నొక్కటి జెప్పచు
న్నారు. వెనుకఁ దనచెవ్వవహరింపఁబడిన వ్యవహారము బుద్ధ్యుపాధిసహితమై యరుగు
చుండునుగనుకను అంధకారమందున్నను సూర్య చంద్ర నక్షత్రాగ్ని చక్షురాది ప్రకాశా
నపేక్షితమై గతములగు సకలవ్యవహారములను బుద్ధియుక్తుఁడగుఁడనచేసిఁబఁగఁబడుచున్న
దిగనుకను అత్యుక్త చిద్బ్రాహ్మణ్యమునిద్దించెను. ఆనందస్వరూపమును జెప్పచున్నారు.

“నవారే సర్వస్యకామాయ సర్వంప్రియం భవంత్యైతన్మత్రకామాయ సర్వం
ప్రియంభవతి రసోవై సః రసగోపేయవాయం లభ్యానందీభవతి” అని శృతులున్నవి గను
కను మఱి యుక్తిస్వరూపములచేఁ జెప్పచున్నారు. నిరుపమ నిరవధిక నిరతిశయ శుఖ
మానందము. ఇదికలదా? యనిన లోకంబునఁ బురుషులకు ప్రకృంధన వనితాదులవలన
నొక యానందముఁబుట్టును. దుఃఖరూపములగు దేహాదికములయందు లేదుగాన నది
యాత్మయొక్క స్వరూపానందము. ఆయావృత్తులయం దభివ్యక్తమై యుండును. మరి
యు గాఢనిద్రఁబోయిన పురుషుఁడు మేల్కొని ఇంతదనుక శుఖముగ నుంటిని తలచుకొ
నుచున్నాఁడు గాన సకలప్రాణులయందు నిరతిశయానందముఁ గలదు. అందుచేత నాత్మ
కానందరూపము సిద్ధమయ్యెను.

“ప్రత్యగ్భీషోఽను ఆభాతిసోద్వయానందలక్షణః అద్వయానందరూపశ్చ ప్రత్యగ్భీషైకలక్షణః” అని ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మస్వరూపానందమును నిరూపించి శరీరత్రయవిలక్షణత్వము నచ్చిదానందత్వము నాత్మకు సిద్ధమనిరి. ఆత్మశుద్ధస్వరూపుడయిన నాయారూపములఁ గలవాడై ఏలయాడఁబడుచున్నవాడనిన నిర్మలమగు స్ఫటికము నీలపాతాదులగువీనితో సంబంధముగలదై ఆయారూపములవలె తోచినట్లే! ఆత్మయును ఇంద్రియములతో కల్పితమగుసంబంధముచే నాయారూపములఁ గలదివలె నజ్ఞులచే చూడఁబడుచున్నది. అటులై నిట్టియాత్మ నెటులతెలిసికొనవలెననిన పొట్టుతోఁగూడిన ధాన్యమునందు పొట్టునుఁద్రోసివైచి బియ్యమును గ్రహించినవిధంబున దేహేంద్రియములతో మిథ్యాసంగముగల యాత్మను నేతినేతివాక్యములచేతను “నాహంలేహో నేంద్రియాణ్యంతరంగో నాహంకారః ప్రాణివర్గోనబుద్ధిః” అను చాటూక్తిచేతను సకలవస్తువులకు నాంతరమైయున్నటుల గురువులచేఁ దెలిసికొని విచారించి యెరుగవలెను.

ఓయీ! ఆత్మపరిపూర్ణుడైన నంతటను ఏలతోచదంటివేని అంతఃకరణము లంతటా లేవుగాన ప్రతిబింబితుడై తోపఁడు దర్పణాదికములందు ప్రతిబింబములవలెను ఉన్నదిట్లున తోచును. గాన దేశ కాల వస్తు పరిచ్ఛేదశూన్యమయిన యాత్మ తానని గురువులు తెలుపవలసినమర్మముఁ దెలుపఁగాఁ దెలిసి నుభయుగ నుండవలెను. అటులైనఁ దానాత్మయైయున్నప్పుడు తెలుపఁబడినకారణమేమి, యెందువలన తెలియడంటివా కంతగతచామికరము అజ్ఞానముచేఁ దెలియకపోయినను చూచినవారు తెలుపఁగా నుండఁజూచుకొనినవిధంబుగ శ్రీగురువు లనుగ్రహించి తెలుపఁగా తెలుసుకొనవలెను. ఓయీ వ్యాపారరహితమగు నాత్మ వ్యాపారవలె చూడఁబడుచున్నాడేమనిన చంద్రుఁడు మేఘుచ్చాదితుండై వానివేగముచే తానునూ వడిచినవిధంబునఁ గనఁబడన జ్ఞేంద్రియములు విషయములయందుఁ బ్రవర్తింపచిన నానందంబు నుజ్జాతోపితమేగాని తానై తే నేమియు స్పృశింపదు. బుద్ధియందుఁ బ్రతిఫలించుటచేతను కన్నె కనినట్లు చెవియై వినియట్లు జిహ్వయై రుచిఁగొనినట్లు ఘ్రాణమై మూర్కొనినవిధంబుగ తనువై స్పర్శముఁగొనినరీతి యుండును. ఓయీ! కర్మత్వము జడములగు నుపేఖ్యులగుదులగునా? నిర్వికారియగు నాత్మ దగునా? అని శంకరాగా చెప్పచున్నారు.

“నాన్యంగుణేభ్యఃకర్తారం యథాద్రష్టానువశ్యతి । గుణేభ్యశ్చపరంవేత్తి మద్భావం సోధికచ్చతి॥” అని శ్రీమద్భగవద్గీతయందున్నదిగాన గుణవ్యతిరీక్తమగు నాత్మయందు కర్మత్వంలేకయుండు సిద్ధమయ్యెను. కర్మత్వము గుణములేదా? యనిన “కార్యకారణకర్తృత్వే హేతుఃప్రకృతిరుచ్యతే అభిష్టానంతథాకర్తా కరణంచ పృథగ్వి

ధం । వివిధాశ్చపృథక్సృష్టా జైవంచైవాత్రపంచమం” అనియున్నందున పురుష సన్నిధానమువలన దేహేంద్రియాదులకే కర్తృత్వముఁ జెప్పవలెను. “పురుష స్సుఖదుఃఖానాం భోక్తృత్వేహేతురుచ్యతే” అనియున్నదిగదా? పురుషునకును భోక్తృత్వహేతుత్వముఁ జెప్పవలసినదేనా యని శంకరాగా పురుషుడనఁగా నిక్కడ త్రేతజ్ఞాండు త్రేతజ్ఞుడనఁగా ప్రత్యగాత్మయంటిరా? కాదు. ప్రత్యగాత్మయనఁగా దేహేంద్రియాది వ్యూహారములలోమముచే జూడక ప్రతిభామముచే స్వరూపమును విచారించుచు నిష్క్రియాభావముచే నభిన్నబ్రహ్మభావమునుఁ బొందువాఁడు త్రేతజ్ఞుడైతే దేహభిమానముచేతనుండే చిజ్జడగ్రంథియగు జీవుఁడు ఇతనికి సుఖదుఃఖభోక్తృత్వ హేతుత్వము తత్సంపేదనమును చెప్పేది.

ప్రకృతినంవిధాన మున్నందునను ఆసంపేదన మాత్మదగుటచేతను “ప్రకృతిస్థాహి భుంక్తే ప్రకృతిజాన్లుణాకా” అన్నందువలనను సంపేదనము చెప్పవలెను. ఓయీ! సచ్చిదానందస్వరూపునికి దుఃఖ మేలగుచున్ననని శరీరమువల్ల శరీరకర్మమువల్లను కర్మ రాగమువల్లను రాగమభిమానమువల్లను అభిమాన మవివేకమువల్లను అవివేక మజ్ఞానమువల్లను కచ్చును. ఆయజ్ఞాన మనాదియైన యవిద్యయనఁబడును. “అనాద్యవిద్యానిర్వాచ్యా చాత్మనించాశ్రితాపురా” అన్నారూగాన దానికి నాశనమేలగునని అహంబ్రహ్మాస్మి అనే వివేకముననే? అజ్ఞానముపోవును. అజ్ఞానముపోగానే యవివేకముఁబోవును. అవివేకము పోయినతోడనే యభిమానముపోవును. అది నశించఁగా రాగమునశించును. రాగమునశించినంతనే కర్మమునశించును- కర్మమునశించినంతనే శరీరములేకపోవును- శరీరము లేక పోయినందున దుఃఖములేకపోవును- దుఃఖము లేకపోగానే అఖండానందస్వరూపము తోనుండును- ఓయీ! జడములగు దేహేంద్రియములకు వ్యాపార మెటులనంటివేని సూర్యప్రకాశమునాశ్రయించి ప్రాణులు తమతమవ్యాపారములం జేయుచుండినట్లు చైతన్యము నాశ్రయించి దేహేంద్రియాదులు వ్యవహరించును

“ఆత్మచైతన్యమాశ్రిత్య దేహేంద్రియమనోధియః స్వకీయాధేహవపథం తే నూర్యాలోకం యథాజనాః” అని యాచార్యులస్వామిసూక్తియున్నది. అయితే ఆత్మనిర్వాణపారి గాన సుఖదుఃఖములమాత్రమయిన నంటివా అహంకారతా సుఖదుఃఖి అని ప్రత్యగాత్మకు అనుభవముచూడఁబడుచుండఁగా స్థైర్యులైద నేవంటివా నిమగ్నముగు నాకాశమందునిలపితాదు లెటుల కల్పితములై లేకయున్నను చూడఁబడుచున్నదో అటువలెనే ప్రత్యగాత్మయందున్న ఆభాసతోఁగూడిన బద్ధింద్రియదోషములు ప్రతిబింబద్వారా అధ్యస్తమై యజ్ఞులచేజూడఁబడును. నాస్తవమునకులేవు. జలప్రతిబింబితుండగు చంద్రునియం దుదకచలనాదికము ప్రతిబింబద్వారా కల్పింపఁబడినటుల బుద్ధియందు ప్రతి

బింబద్వారా అధ్యస్తమై యజ్ఞాలచే జూజీంబడును, వాస్తవమునకు లేవు. జలపతిబింబికుండగు చంద్రునియందు కచలనాదికము ప్రతిబింబద్వారా కల్పింపఁబడినటుల బుద్ధియందు ప్రతిబింబించిన ఆత్మయందున్న బుద్ధిభక్తములుకల్పితమగుచున్నవి, అలాగనుక

“నానుస్సంకల్పావినికిన్నాక్రద్ధా క్రద్ధాశ్చ తిర్భుతిర్నీర్ధిర్భిరీత్యేతత్సర్వం మనవక”

అని శ్చుతియున్నదిగాన మనోధర్మములే నిజము, మరియు యుక్తివిశేషమున్నాదు. జాగ్రత్తస్వప్నములయందు బుద్ధియుండఁగా రాగాదికముండెను. గాఢనిద్రయందు బుద్ధి, కారణముందు లీనమయిపోయెఁగాన నపుడాత్మనిర్వికారమైయుండెను గాని రాగాదు లేమియులేవుకాఁగా మనోధర్మములే సిద్ధము ఓయి ఆత్మజ్ఞాతయై యెరుగుచున్నాడనెను వికారమేలవచ్చినదంటే ఆత్మాభాసయు, బుద్ధివృత్తియు తప్తాయః పిండమువలె నే కలుగుచున్నందున ఆత్మకావృత్తి తోకల్పితసంబంధము కలుగుటకు ప్రత్యగాత్మతానెరుంగు వానివలె నున్నాడు. ఇంతయిగాని ప్రత్యగాత్మకు నొకానొకప్పుడును వికారములేదు. బుద్ధికొకప్పుడైనను బోధ్యత్వములేదు. కాన బుద్ధిసహితుండగు చిదాభానునిధి॥

“నత్ర త్రనూర్యోభాతి నచంద్రతారకం నేమావిద్యతోభాంతి కుతోయమగ్నిః । తమేవభాంతమకుభాతినర్వం తస్యభాసానర్విమిదంవిభాతి” ‘యచ్చంద్రమపియచ్చాగ్నీ తత్తేజోవిద్ధిమానుకం’॥

అని శ్చుతిస్తుతులున్నవిగాని నిట్టి యాత్మ, ఒక దీపము నేక ఘటములను ప్రకాశింపఁజేసినటులను, ఆసుట్టాదికములచే తాను ప్రకాశింపఁజేయఁబడునటులను, బుద్ధిందియాదికములను ప్రకాశింపఁజేయుచున్నాడు గాని వానిచేతతాను ప్రకాశింపఁజేయఁబడడు. దీపమున కన్యదీపేచ్ఛలేనటుల జ్ఞానస్వరూపుండగు నాత్మకన్యజ్ఞానాపేక్షలేదు. బుద్ధిజ్ఞానములచే తెలియరాని యాత్మ నెటుల తెలియవలయునంటే “అథాయమా దేశో నేతి నేత్యాత్మా” అనువాక్యముచే శరీరబుద్ధ్యాదులు మాయకములుగా తెలసికొని నిరసించి

“యతోవా ఇమానిభూతానిజాయంతే, యేనజాతానిజీవంతి, యత్ప్రయంత్యభిసంవిశంతి, తద్ద్విజ్జ్ఞాన స్వతద్రుచ్చ” అనుతటస్థలక్షణశ్చివలనను “జన్తాద్యప్రయతః” అను నాత్రాధకముచేతను, జు దుత్పత్తి క్లితి లయ కాణమయిన వస్తు వాత్మయని నిశ్చయించి విచారించితే శరీరాదిక మేమియు నేనుగాను. ఆత్మయందు ప్రపంచమధ్యావృత్తి తముగాన నిరసించి

“అప్రాణోహ్యమనాశ్చక్షోరే తు రాన్విరలగఃపరః

ఏతస్మాజ్జాయతేపాణో మనస్సర్వేంద్రియాణిచ
ఖంబాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీ విశ్వస్యధారిణీ"

ఇట్టి నాకు ప్రాకృతములతోను కాలత్రయమందు సంగములేదు. ఇంతపర్యంత మజ్జానవశముచేతను అవిద్యాకార్యము సాదియని భ్రమపడితిని. పూర్వకృత విశ్లేషముచే నీయథాము గురువులు తెలిపిగనుక ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మభావమైతిని. "సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ" అని శృతిగాన నీవిశ్వమంతయు నాత్మస్వరూపముగు బ్రహ్మమేను. బ్రహ్మభిన్న ము జగత్తుగనుక జగద్భిన్న మజ్జానముచే తోచినను కారణవ్యతిరేకముగ కార్యములేదు గనుక కారణమున ప్రత్యగాత్మకన్న నితరములేదని మననము చేసుకునేది. ఇందుకు దృష్టాంతము ఘటాశరావాదులు కారణమయిన మృత్తుకన్న నితరముఁగానట్లుల నాత్మ కన్న నితరములేదు. ఓయీ! అత్యవినాగా ప్రపంచములేకున్నను ప్రతీతి యున్నదంటి వాయనా ఘటాదులుకారణమయిన మృత్తుకన్న వేరుగ లేనప్పటికిని యేలాగాగా తోచు నో ఆలాగున తోచవచ్చును. అటుగాన మరుమరీచికలయందు జలముతోచినను లేనిరీతి నీప్రత్యగాత్మయందు జగత్తుతోచినను భ్రాంతిమాత్రమే గాని వాస్తవముగనైతే లేదు. జగద్విలక్షణం బ్రహ్మగనుకను జగత్తు మాయాకార్యముగనుకను కారణమయిన మాయ మి ధ్యగనుకను మిథ్యాత్వనిశ్చయమే సత్తాస్ఫూర్తిగనుకను అటువంటి తెలివిగలవాఁడై మహావాక్యనుసంధానముఁ జేసుకొనుచు నహంకారవిముక్తచైతన్యఁడై జీవన్ముక్తుఁడు కావలయును. మహావాక్యములు.

"ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ అహంబ్రహ్మాస్మి తత్త్వమసి అయమాత్మాబ్రహ్మ బ్రహ్మైవేద గ్ంసర్వం ఆత్మైవేదగ్ంసర్వం ఇదగ్ంసర్వం యదయమాత్మా ఏవత ఆత్మాంతర్యామ్య మృతమయః, సయశ్చాయం పురుషేయశ్చాసా నాదిత్యే సవీకః సయవీవంబిత్ ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మ. సర్వం ఖల్విదంబ్రహ్మనే హనానాస్తికించన. ఏకమే వాద్వితియంబ్రహ్మ. తదే తిద్బ్రహ్మ అపూర్వమన పరమమత్తర మనవాద్యం సర్వానుభూ తి రమకాసనం. అద్వైతం ద్రష్టృ ఆశృతగ్ం శ్రోతృ, అమతంమంతృ అవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతృ నాన్యోన్యోస్తిమంతా నాన్యోన్యోస్తివిజ్ఞాతా యేనేదం సర్వంవిజ్ఞానాతి. తం కేన విజానీ యాతు విజ్ఞాతారమరేకేన విజానీయాతు. సమీ నేతినేత్యాత్మా. అగృహ్యో నహిగృహ్య తే. అశిగ్యోనహిశిగ్యతే. అసంగో నహిసజ్యతేకేనహిభగ్యతే. నమరివ్యతే. ఇత్యుక్తాను కాసనీ మైత్రేయీ ఏతావదశిఖ్యమృతత్వ మితి హోక్త్వా ఆభయంవై జనకప్రాప్తోసి సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ" ఇవి మొదలగునవి.

మహావాక్యవిచారముఁ జెప్పుచున్నారు. అత్తు త్వం అసి. అని మూడుపదములు.

పదమునకు వాచ్యాధికమనియు లక్ష్యాధికమనియు చెందువిధములు. త్వం పదమునకు వాచ్యాధికము దేహేంద్రియ ప్రాణమనోబుధ్యహంకారకృత స్థూలమాకత్వ కామాది సకలధర్మములను అస్తి జాయతేత్యాది పద్యావికారములను ఆశనాది పదూర్థులను ఆత్మయం దాశోపింశుకొనుచు ఆధ్యాత్మికాదీ తాపత్రయదప్తుడై తాఁ గతఃనను నభిమానమువిలస సంచితపుణ్యపాపములచే న్నగఃనరకములయందు నుఖదుఃఖముల ననుభవింపుచునుండు ప్రత్యేగాత్మ త్వం పదమునకు వాచ్యాధికము. త్వంపద లక్ష్యాధికము.

‘యోయం విజ్ఞానమయః ప్రాణిషు హృదంతర్లోతః పురుషః యోయం దక్షిణే త్క్షిణిపురుషః ఇవి మొదలగు నవాంతరవాక్యములచే నిరూపింపఁబడి సర్వోపాధి వినిర్ముక్తుడై తత్సాక్షిమై కేవలం నచ్చిదానందమాత్రమై యుండు ప్రత్యేగాత్మ త్వంపద లక్ష్యాధికము;

‘యతోవా ఇమానిభూతానిజాయంతే ఈ మొదలగునవియు సదేవసౌమ్యే దమ గ్ర ఆసీతు ఆత్మావా ఇద మేకవీవాగ్ర ఆసీతుబ్రహ్మవా ఇద మగ్ర ఆసీతు ఇవి మొదలగు విషయవాక్యసంప్రతిపన్నమై సర్వజ్ఞత్వ సర్వేశ్వరత్వ సర్వకారణత్వ సర్వాంతర్యామిత్వ సర్వనియంతృత్వ సర్వపాలయితృత్వ సర్వసంహారయితృత్వములు మొదలగు విశేషలక్షణము క్తమైన అనాద్యవిద్యాశ్రయమైన సచ్చిదానందైకరసమైన బ్రహ్మము తత్పద వాచ్యాధికము.

‘సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మఆనందంబ్రహ్మబ్రహ్మైవేదంతమృతంబ్రహ్మపురస్తాతు బ్రహ్మపశ్చాత్తుబ్రహ్మదక్షిణతఃప్రేక్షానోత్తరతఃఅధోర్ధ్వంచప్రస్థతంబ్రహ్మైవమిదంవరిష్టం’ ఇవి మొదలగు విషయవాక్యములచేత ప్రతీయమానమయినట్టియు నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ముక్త సత్య పరమానందాద్వయమయిన బ్రహ్మము దత్పనలక్ష్యాధికము. యిట్టిపదములకు వాక్యమునకు ముఖ్యాధికమందు తాత్పర్యములేదు గానను ప్రమాణాంతర విరోధమున్నందునను ముఖ్యార్థమును పరిహరించి లక్షణావృత్తిచే నైక్యము నెరుంగునది. లక్షణావృత్తియన జహల్లక్షణ, అజహల్లక్షణ, జహదజహల్లక్షణములు వాచ్యాధికమునంతయువిడిచి తత్సంబంధమగు నర్థాంతరమందలి వృత్తిజహల్లక్షణము ‘గంగాయాం ఘోషఃప్రతివసతి’ దీని యందు వాచ్యాధికమగు గంగనువిడిచిత్సంబంధమగు తీరమునందు గొల్లపల్లెయున్నదని లక్షించుకొనుట; ఇది జహల్లక్షణము; వాచ్యాధికమునువిడువకనే యర్థాంతరమందలి వృత్తి జహల్లక్షణము; ‘కుంతాఃప్రవిశంతి’ ఇందు వాచ్యాధికమునువదలకనే కుంతధారులగు మనుష్యులను లక్షించుట; ఇదియ జహల్లక్షణము; ఇక ప్రకృతోపయోగమగు జహదజహల్లక్షణము ‘జెప్పచున్నార’ వాచ్యాధికమందు సగమువిడిచి కడమసగమందలి

వృత్తిబహదజహ్నుక్షణము; “సోయం దేవదత్తే” ఇందలి సః ఆనే తచ్చబ్జమునకు వాచ్యాధ్యక్షము. తద్దేశ తత్కాల దేవదత్తుడు అయిమనే ఇదంశబ్జమునకు నేతద్దేశ ఏతత్కాల విశిష్టదేవదత్తుడు వాచ్యాధ్యక్షము. యీరెండుపదార్థములకును సామానాధికరణ్యముచేత నైక్యముతోచుచున్నది. ఈయైక్యము కూడదుగనుక భాగత్యోగలక్షణముచేత తచ్చబ్జాధ్యక్షమందలి తద్దేశ తత్కాలములను ఇదం శబ్దాధ్యక్షమందే తద్దేశ ఏతత్కాలములనుఁ ద్యజించి యవిరుద్ధముగు దేవదత్తమాత్రమును లక్షించఁగా దేవదత్తైక్యముగూడినట్లు తత్త్వమనీతివాక్యమం దైక్యవిరుద్ధమయిన దేహాదికమును సర్వజ్ఞత్వాదికమును త్యజించి యవిరుద్ధమయిన ప్రత్యేకాత్మను సత్యజ్ఞానానందాత్మకమయిన బ్రహ్మమును తత్త్వంపదములచే లక్షించి అనిపదముచే నభేదము బోధింపఁబడెను గాన నఖండైకరసము బ్రహ్మవాక్యాధ్యక్షము- యీలక్షణ జాలిసంబంధము లాత్మకులేనప్పటికిని బోధాధ్యక్షమయిన యుపలక్షణముగా దెలిసికొనవలసినది- ఈయధ్యక్షముఁదెలిసి గురూక్తమర్మజీతిని తదాకారాకారితముఁగా సజాతీయ విజాతీయ స్యగతభేదరహితమయిన బ్రహ్మభావమునుఁ బొందుమనిన గుర్యాజ్ఞను లెస్సగా విచారించినవాఁడు కృతార్థుఁడగును; సజాతీయమన వృక్షమునకు వృక్షము- వృక్షమునకు కిలాదికము విజాతీయము- స్యగతభేదమన పుష్పకాఖాదికము- ఈలాగుగా భేదము ప్రపంచమునకుండును- ఆత్మకులేనని చెప్పట కృతార్థుఁడగునన్న వాక్యమునకుఁ బ్రమాణములు-

“బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరంతరతి శోకమాత్మవిత్ బ్రహ్మచేద బ్రహ్మోపభవతి- తత్రకోమోహః కశ్యోకో ఏకత్వ మనుపస్యతః- ఆభయం వై జనకప్రాప్తోశి- యద్దేధాం సిసమిథోగ్నిః- తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః- ఈలాగు స్మృతిస్మృత్యుక్త లున్నవిగనుక నమ్మి కృతార్థుఁడవుగమ్మని యానతిచ్చి ఈతత్త్వసాక్షాత్కారమునకు “ఆత్మావారే ద్రవ్యవస్థ” ఇతి శృతియున్నందున శ్రవణాదులు సాధనముగాన వాటినిఁ జెప్పవలెను- వేదాంతకాస్త్రముల కాచార్యునివలన శ్రద్ధాపూర్వకముగ నద్విదీయమగు తాత్పర్యనిశ్చయమిగుట శ్రవణము. ఆకాస్త్రాధ్యక్షమున్ను సద్గురువు లావరణముఁబాపిన లక్ష్యమున్ను యుక్తులచే బునః పునరాలోచన మొనర్చుట మననము- నిధిధార్యునయే సమర్థి- అది విజాతీయప్రత్యయ తిరస్కరణమై సజాతీయప్రత్యయ ప్రవాహీకరణమై యద్వితీయ స్వానుభవానందముగ తననుఁదెలిసిన తెలివిమాత్రముదక్కనిననుగూడ మరచి మనస్సునకు కేవలము నృప్తిపాడమక నూచ్యగ్రమందు గురువిందగింజ జారఖండ నిలిపిన సాధనగానుండి తనను మరువవలెను- ఇందుకు శృతి-

“యస్యామతంతస్యమతం మతంయశస్యనవేదనః

అవిజ్ఞాతం విజ్ఞానతాం విజ్ఞాతమవిజ్ఞానతాం'' ఇందుకు తాత్పర్యము-

తననుఁదెలిసినతెలివిని యవనతెలిసికొని సమాధికాలమున నుండురో వారు తెలిసిన వారుకారు- తెలిసి తెలియకయున్నవాడే తెలిసినవాఁడు- గాన నదియే యమనస్కము అదియే యున్ముని- అదియే రాజయోగము- అదియే త్రిపుటికూన్యమయిన నిర్వీజసమాధి- ఇది యనుభవమా యిది యందులేని సర్వసాక్షి తానయిన సిద్ధి చేదాంతులు తెలిసిన తెలివి తెలిసికొని సాక్షియైతక ఆత్మ సందులేక నిండినకథ అనుభవమునకు వచ్చేకాలమున యోగయుక్తిచేత వృత్తినిరోధమువారు కలిపిరా కృతార్థుఁడగును- అని మఱియుఁ జెప్పుచున్నారు- ఈసమాధిలక్షణమునకు లయవిక్షేప కషాయ రసాస్వాదనములని నాలుగువిధముల విఘ్నములుకలవు- వాని స్వరూపవివృత్తు లివి- లయమనఁగా శ్రవణకాలమునగాని సమాధిసమయమునఁగాని నిద్రవచ్చుట- తన్నివృత్తి లేచుట- వృత్తిబహిష్కరణముగట విక్షేపము- ఆవృత్తి నిగ్రహమనివృత్తి- కషాయమనగా స్వరూపమందు రిలువక వృత్తి స్తంభింపుట- స్వరూపానుసంధానము తన్నివృత్తి; రసాస్వాదనమన విషయోత్సుకము- తన్నివృత్తి యేమియు తలచకయుండుట- ఇవియు గాక భూతవత్తమాన భావిప్రతిబంధములు మూఁగువిధములఁగలవు- పూర్వమందు తమచేసిన సంసారస్థితిలో ప్రేయమగు వస్తువు సమాధికాలమందు దోచుట భూతప్రతిబంధము- భావిప్రతిబంధము- దయారూపముగ వచ్చునది- భరతుఁడు దయచేతనే మూఁగుజన్మములెత్తెను- వత్తమానప్రతిబంధము నాలుగువిధములు- విషయాసక్తి, ప్రజ్ఞామాంద్యము, తర్కము, విపర్యయదురాగ్రహము- శ్రవణముఁజేయును విషయబింబన మొనర్చుట విషయాసక్తి- గురువులుచెప్పినవివేకము నిలువకపోవుట ప్రజ్ఞామాంద్యము- గురువు చెప్పించుధర్మమునకు వితండమాడుట వత్తర్కము- తాను పండితుఁడను విరక్తుఁడను అని దురాగ్రహపడుట విపర్యయదురాగ్రహము- యిట్టి ప్రతిబంధముల నొండక చతుర్విధవిఘ్నములు రావండా హెచ్చరికఁగలిగి వైరాగ్యబోధోపరతులతోఁగూడి యుండవలెను- వైరాగ్యబోధోపరతులకు హేతుస్వరూపకార్యము లని కలవు- వైరాగ్యమునకు బ్రహ్మలోక తృణీకారము హేతువు- దేహధారణ వ్యతిరక్తవిషయములయందు వాంతాశన మూత్రపురీషముల నుండుంబలెనే ఇచ్చలేకపోవుట స్వరూపము- తిరుగ విషయముల నేల ననుభవించక విడచితినివ తలచకయుండునది కార్యము- బోధకు శ్రవణముననాదులు హేతువు- అందువలన ననాత్మ్యము నిరసించి తానాత్మ్యమని యెఱిగిన దృఢశిశ్నయము స్వరూపము- దేహేంద్రియా ద్యనాత్మకధర్మములు తిరిగి తోచకయుండునది కార్యము- ఉపరతికి నుమనియనాదులు హేతువులు- చిత్తనిరోధము స్వరూపము- సర్వవ్యవహారనాశము కార్యము- యమమనంగా నహింసా సత్వాస్తేయ బ్రహ్మచర్యా పర్వగ్రహములు- నియమమనంగా శౌచసంకోచ తపస్సాన్వితాదులు

శ్వర ప్రణిధానములు- ఆసనమనం గా న్యస్తాక పద్మాసనములు ప్రాణాయామ మనంగా లేచక పూరక కంభకాది ప్రాణనిగ్రహము- ప్రత్యాహార మనం గా విషయములవలన జ్ఞానేంద్రియముల నిగ్రహించుట- ధ్యానమనంగా హాన అహం సః అని విచారముచేయుట- ధారణమనంగా లక్ష్మ్యమందు మనస్సేవిల్లుట- ఇవి సమాధికి అంగములు అని చెప్పి ఈవై రాగ్యబోధోపరతులలో నొకటికొకటి విగినఁ జాలవా యంటివా? చాలవు-

వై రాగ్యము- ఉపరతియుండిన స్వరూపబోధలేని వై రాగ్యమువలన భోగనిరసన మేగాని ఫలము లేదు- వై రాగ్యబోధలు రెండుగలిగినా? ఇంద్రియములకు విషయోపరములు లేకుండిన సంసారము తిరుగఁబడినప్పుడు- కాని వై రాగ్యబోధోపరతులూ మూఁడున్నాకావలయును- అనిచెప్పి వద్వీధలింగములచేతను ఆత్మవేద్యమేగతుక వాటిస్థితి వివరించుచున్నారు-

ఃకదేవ సౌమ్యేదమగ్ర ఆసీత్ ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ ఇత్యుపకమః ఘోరదా త్మ్య మిదంసర్వం తత్సత్యం సతతా తత్వమసి శ్వేతకేతో ఇత్యుపసంహరః॥ ౧॥

ఈరెండును ఒక్కలింగమేను- నవవారం వాకోపదేశోభ్యాసః॥ ౨॥

వేదాంతప్రమాణేన వినా బ్రహ్మతత్వం నవిద్యత ఇత్యుపార్వతా॥ 3॥

ఏకం విజ్ఞానాత్సర్వం విజ్ఞాతం భవతీతి అథవాదః॥ ౪॥

తరతిశోకమాత్మవిత్ ఆనందంబ్రహ్మణోవిద్వా న్న లిఖేత్సిఘతశ్చన ఇతి ఫలం॥ ౫॥

ఏకేన మృత్పిండినేన సర్వం మృణ్మయం విజ్ఞాతంస్యాత్ వాచారంభణం వికాశో నామధేయం మృత్తికే త్వేవసత్యం ఇత్యుపపత్తిః॥ ౬॥

వీటియభిప్రాయము- సృష్టికిపూర్వ మిశక్తు నామరూపరహితమై సత్రామాత్ర మేయుండునని ప్రతిపాదించుట యుపక్రమము- ఈశోచే సమస్తమన్ను ఆసత్తాయొక్క వివర్తణము- అది భ్రమనివృత్తియం దాత్మయనే ప్రతిపాదన ముపసంహరము- ఈ రెండున్ను అద్వితీయాత్మస్వరూపమునే బోధించుచున్నవి గనుక ప్రధమలింగము- తత్వమనీతి వాక్యములు మనఃసద్ధికొరకు పునః పునరుచ్చగణ మభ్యాసమునే రెండవలింగము- ఆప్తప్రమాణములలో నుపనిషత్ప్రమాణముచేతనే ఆత్మ యెరుఁగఁబడుచున్నది- ఇతరప్రమాణములచే నెరుఁగఁబడదనుట యత్రావ్యయము మూడవలింగము- ఇది యాత్మయందే సిద్ధించియుండును- ఒకవస్తువును విన్నందుచేతను విసంబధినివస్తువయును విసంబధుచున్నదనే

ప్రతిపాదనమనే నాలుగవలింగము- దీనికి స్వాధ్యాయమందు తాత్పర్యములేదు- గనుక నద్వి
తీయాత్మయందే తాత్పర్యము- ఆత్మజ్ఞానమువల్ల ప్రారబ్ధక్షుతియందు సమస్తము స్వ
రూపమే యని నిశ్చయముకలదుగాన కృతార్థుడనే ప్రతిపాదకము ఫలమనే యయిదవ
లింగము- ఉపపత్తియనంగా మృత్తువల్ల బుట్టిన పుటశరావాదులు తమకు కారణమయిన
మృత్తుతంపై పృథక్కుగా తోచినప్పటికిన్ని ఈకార్యముల వచ్చారణమాత్రమేగాని వే
రే సత్తాలేదుగనుక కారణవ్యతిరిక్తముగ కార్యములేదనేయుక్తి ప్రసిద్ధమే గనుక తోచే
జగత్తున్న ప్రత్యగభిన్నబ్రహ్మమేగాన నీయధ్యాయము ముచింపునది యారవలింగము.

య్యారవలింగము వివరించి కారణభేదములు చెప్పుచున్నాడు- జగంబున కీశ్వరుఁ
డు వివర్తోపాదానకారణము- “స్వరూపాదప్రచ్యుతస్య రూపాంతరాపత్తి ర్వివర్తకం”
గనుక తనస్వరూపము చెడక జగద్భ్రాపముగాతోచులేను- మాయ పరిణామోపాదాన
కరణము- రాప్యభ్రమజ్ఞానమున కధిష్ఠానమయిన శుక్తివివర్తకమున్న ఆశుక్తియందు విల
సితాజ్ఞానము పరిణామకారణము స్వవర్ణము చెడకనే పాలు పెరుగయినట్లు అధిష్ఠాన
సత్తా వ్యతిరిక్తసత్తా శూన్యత్వము పరిణామలక్షణముగనుక శుక్తావరకాజ్ఞానము రాప్య
భ్రమగా పరిణమించగా పరిణామకారణ మవ్వబడును. ఇటువలె నీశ్వరునియం దనిర్వ
చనీయాజ్ఞాన సంబంధంబుననున్న మాయ పరిణామమున్న ఈశ్వరుఁడు వివర్తకమున్న
కాగా నాశబ్రహ్మమే

“కారోపాధిరయంజీవః కారణోపాధిరీశ్వరః

కార్యకారణతాంహిత్యా పూర్ణ బోధోనశిష్యతే”

అని యున్నదిగనుక నుపాధివశమున జీవేశ్వరులయిరి. దీపము ప్రకాశింపుచుండఁ
గా సన్నిధిఘటములు ప్రకాశించినట్లుం బలెనే తనయం దారోపింపబడ్డ జీవేశ్వరాదిప్ర
పంచము తనప్రకాశవల్లనే ప్రకాశించుచున్నది. అట్టిప్రకాశ తానను వేదాంతవిచారము
వల్ల బుట్టిన చిత్తవృత్తి బ్రహ్మజ్ఞానము, అదిగలవాఁడు బ్రహ్మవిత్తు.

“బ్రహ్మవిచ్ఛాత్కరత్యత్వం విశ్వంస్వప్నవదేవహి

నిత్యంపశ్యతి మిధ్యేతి సోయం ప్రాధమికోపతః”

ఇదిగాక శుద్ధ ఈశ్వరజీవ చైతన్యముల స్థితి మునుపు చెప్పిరాగా ప్రమాత్మ ప్ర
మేయ ప్రమాణఫల చైతన్యములనికలుపు.

“అంతఃకరణసంబంధం ప్రమాతేత్యభిధీయతే
తథాతద్వృత్త సంబంధాత్ప్రమాణమభిధీయతే
అజ్ఞానమవచైతన్యం ప్రమేయమితి కథ్యతే
తథాజ్ఞాతంచ చైతన్యం ఫలమితి త్యభిధీయతే”

అన్నారు గాన ఘటమును తెలియవలసిన వాని యంతఃకరణమైనైతన్యము ప్రమాత్రు
చైతన్యము అది వృత్తిమత్తై యుండును గనుక ఆవృత్తిఘటమును పోయి పొందగా వృ
త్తిపోయిన దిక్కుంతయు చైతన్యం సాక్షిగా వృత్తియందు ప్రతిఫలించుచుండును గను
క నది ప్రమాణమైనైతన్యము ఆవృత్తిపోయి ఉపాదౌకకముకలన ప్రమేయమయిన ఘట
ముయొక్క ఆవరకాజ్ఞాపమును పోగొట్టుకనే ప్రమేయచైతన్యము, ప్రమేయచైతన్య
ము ప్రమాత్రుచైతన్యము వికలమయెను గనుక అయిం ఘటః అనేజ్ఞానముతోచే జ్ఞాత్ప
త్వము ఫలచైతన్యము. ఈప్రపంచమందు దృశ్యమానమైయుండే సకలపదార్థములకు
న్న ఈలాగుగనే విచారించుచు తెలుసుకునేది, ఈలాగుగా నీసితి చెప్పి మరి వివరించు
చున్నారు.

ఓయీ వృత్తిఘటావరకాజ్ఞానము పోగొట్టునంటివే? చీకటి చీకటిని పోగొట్టునా?
అంటివేని మృత్తు గాచు వస్త్రమునంటిన మృత్తును పోగొట్టువా? ఇది యాజ్ఞాజ్ఞానము
కంటె వృత్తి చురుకుగనుక పోగొట్టును. అటులయిన నాఘటపటాదులను గోచరింపజేసే
ఆవృత్తి బ్రహ్మమును గోచరింపజేయవలయునే యంటివేని కలుషయుక్తమైనది గాన చే
యలేదు. యేలాగనిన చెప్పచున్నారు, ఘటపటాదులను గోచరింపజేయు దీపము నూ
ర్యునిఁ ప్రకాశింపజేయలేని యట్టులేను. అయితే నా తెలివి ఏవృత్తియే జ్ఞప్తియేనంటివా?
జ్ఞప్తి వృత్తిమత్తుగాక వస్తువును ప్రకాశింపజేయదు. అదెటువలెనంటే చిత్రవృత్తి మరి
యొకపదార్థమందు చేరినప్పుడు దిగ్గరనుండి పిలచినా విడు, చేరికనున్నను కానడు.

అయితే చైతన్యమునకు అజ్ఞానమునకు విరోధమా, అవిరోధమా అంటివా విరోధ
మేను అలైన ప్రత్యేకాత్మచేతను అజ్ఞానధ్వంసద్వారా భిన్న బ్రహ్మభావము పొందఁబడదే
అని అంటివేని దృష్టాంత పూర్వకముగా చెప్పచున్నాము. మార్యునికి యండ నిండియు
న్నను పదార్థములను దహింపదు. ఆయండయే స్ఫటికద్వారా తృణాదికమును దహించు
ను. ద్రాష్టాంతికమందు చైతన్యమున్నూ వృత్తిమత్తైనప్పుడా యజ్ఞానమున్నూ హరించు
ను. స్వస్వరూపాప్తిపొందును. ఆపివ్వుట ప్రత్యేకవణమగు నావృత్తికతకరణపు బుర
దనీశ్వను తేటపరచి తాను లేకపోయినట్లే లేకపోవును. ఆవృత్తిలయమే మనోలయము
మనోలయమే జీవస్మృతిభావము.

మనసోవృత్తి శూన్యస్య బ్రహ్మకారతయాస్థితిః
తస్యో విలయంత్యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదం॥

చైతన్యము కలిగియున్న బ్రహ్మస్వరూపము గనుక శూన్యకటాక్షముచే బ్రహ్మీభూతుడౌను. ఈచెప్పిన ప్రత్యక్షస్వభావమును చెప్పచున్నారు. ప్రత్యక్షముగా నీశ్వరుడా? జీవుడా? బ్రహ్మమా? అంటివాయనా శరీరభీమాని జీవుఁడు. బ్రహ్మాండాభీమాని ఈశ్వరుఁడు. నిరుపాధికము చైతన్యము- మరియువరనిన వ్యష్టిదేహంతర్వర్తియైయుండి ఊయభీమానాదిగుణములు మిథ్యగా విచారించి దేహేంద్రియాది వ్యాపారము ప్రాతిలోమ్యముచేతను అద్వైతమయిన బ్రహ్మమొక్కటియే సత్యము- అబ్రహ్మమే సేననే అంతరవిచారముచేతను ఉండే శుద్ధజీవుఁడు ప్రత్యక్షము- అట్టి భావనగలవాఁడు నిద్రమబ్బునచ్చి నవాడువలెనుండి జీవన్ముక్తుడై దేహచ్యుతియందు బ్రహ్మభావమును పొందును- వాఁడు బ్రహ్మవిద్యుఁడు-

అంతర్ముఖతయానిత్యం నిద్రాశురివలక్ష్యతే
ద్వితీయః ప్రోచ్యతేనిత్యమేవం బ్రహ్మవిదాంవరః॥

ఇదియే సమాధియగును- ఈ సమాధికిగల భేదములను చెప్పచున్నారు- సవికల్పము- నిర్వికల్పము- వీటిని సంప్రజ్ఞాతా అనం ప్రజ్ఞాతాఅందురు- సవికల్పమందు దృశ్యానువిధము- శబ్దానువిధము.

ఉపేక్ష్యనాచుపేక్ష్యే సచ్చిదానంద తత్పరః
సమాధిం సర్వదాకుర్యాద్ధృదయేవాధివా బహిః
సవికల్పవికల్పశ్చ సమాధిర్ద్వివిధోఽస్మిన్
దృశ్యశబ్దానువిధేహ సవికల్పః పునర్ద్విధా
కామాద్యాశ్చిత్తగాదృశ్యాస్తత్సాక్షిత్వేనచేతనం
ధ్యాయేద్దృశ్యానువిధోఽయం సమాధిస్సవికల్పకః
అనంగ సచ్చిదానంద స్సప్రభోద్వైతవర్జితః
అస్మీతి శబ్దవిధోఽయం సమాధిస్సవికల్పకః॥అని॥

దృశ్యమంతయు ప్రపంచికము ప్రాపంచికమంతయు (భిమయేగాన ఇంద్రియములు వాటివాటి విషయములయందు వ్యవహరించుచున్నను

‘తథాహి సంశయశ్చైతన్యశ్చేత్యేతేయస్స ఏవధవనిత్యం’

అనియున్నది గనుక నధిష్ఠానమువివా ఇతరమేమియు లేదు. గాన తోచినప్రపంచము విచారముచేతచూచితే అతన్నిరసనానంతరమందు చైతన్యమే గనుక యెండమావులు నీళ్లు అనితోచి విచారించితే నీళ్ళులేక యండమావులే నిజమయినట్లును రజ్జువందు సగ్గు మారోపింపబడి యిలిసినపిదప సర్పముభేక రజ్జువేయుండెనట్లు సర్వత్రమైన బ్రహ్మమును ఈలాగుగా విచారించి నిశ్చయముచేసికొనుట దృశ్యానువిద్య; ప్రపంచము మిథ్యయని విసజ్ఞించి సచ్చిదానందాద్వయమైన నామరూపరహితమైన బ్రహ్మము నేనని సకలశబ్దములను విడచి యాశబ్దములచే తోచెడు బ్రహ్మమందే తాత్పర్యముంచుట శబ్దానువిద్య; వీనియందీ నిశ్చయముచే ధ్యానగరిష్టఁడై అన్నపానాదులకు సవాగానాకరిచే తెలుపబడేవాఁడు బ్రహ్మవిద్వర్షరీయుఁడు.

పార్శ్వస్థబోధితోనిత్య మన్న పానపరాణాయం
సోయం బ్రహ్మవిదానిత్యం వరీయానితిచోచ్యతే॥

ఇక నిర్వికల్పమునఁ జెప్పచున్నారు.

అనుభూతిరసావేశో దృశ్యశబ్దానవేక్షకః
నిర్వికల్పసమాధిస్సాస్త్రి నివాణాచలదీపవత్
హృదివద్వాహ్యదేశేపి యస్మిక్ కస్మింశ్చనస్తుని
సమాధిరాద్యస్సన్మాత్రా న్నామరూపనిరాకృతిః
అఖండైకరసంకస్తు సచ్చిదానందరూపకం
ఇత్యవచ్చి స్తచింతోయం సమాధిర్మధ్యమో భవేత్
స్తబ్ధభావోరసాస్వాదః ప్రత్యయః పూర్వవన్మతః
ఏతైస్సమాధిభిర్నిత్యం నయేత్కాలం నిరంతరం॥

ఈలాగుగానున్నది- గనుక ఈ చెప్పినదొచ్చిన దృశ్యశబ్దానువిద్వలకుఁగూడక జలమందలి కతకరజోన్మాయమున వృత్తినశించినపిమ్మట ప్రకాశమానమయిన తా నొకడనేయని త్రిపుటిలయించి ముప్రడునుంబలెనే స్వానుభూతితోనుండునది నిర్వికల్పసమాధి. ఈ యవస్థవాఁడు బ్రహ్మవిద్వర్షఁడు- ఉత్తమమధ్యమాధమభేదములచేనుండి కాలము వెళ్ళించును- అన్నపానాదులకు తాను తెలివిపడదు- ఒకడు తెలివినా మిక్కిలి యిచ్చ యించు జీవన్ముక్తఁడై కృతార్థుఁడై బొందును-

నిద్రాదౌజాగరాంతేతు యోభావమనుభావతే
తంభావం భావయేద్యోగీ॥

గనుక నట్టి యానందము ననుభవించును- ఈ చెప్పిన నలుగురు ముక్తులే- సద్యస్సి
ద్ధియు దేహంతస్సిద్ధియుమాత్ర మెక్కువతెక్కువగా నుండును-

నస్వతః పరితోవాపి ఉద్ధానం యశ్చివిద్యతే
సోయం బ్రహ్మవిదాం నిత్యం వరిష్ఠ ఇతిగీయతే
తారతమ్యేన సర్వేషాం చతుర్థోనుఖము త్రయం
తుల్యోచతుర్థాం ముక్తిస్తుద్భవస్తాఖ్యం విశిష్యతే॥

అని యానందిచ్చితేవిని విన్న పముఁజేసుకొనుచున్నాడు; స్వామీ! నిర్వికల్పసమాధి
యందు త్రిపుటిలయించునని యానందిచ్చితే ఆకాలమున త్రిపుటియెటువలె లయించెనం
టే త్రిపుటివృత్తివికారమే గనుక వృత్తిలయించగనే తాను లయించెనని చెప్పిన ము
ఖ్య శిష్యుఁడెట్లనియెను; స్వామీ! జాగ్రత్స్వప్నములలోను వృత్తియందునుగాన త్రిపు
టియొడెను- నుమృత్యుండు వృత్తిలేదుగదా? త్రిపుటికథయేమి యనిన అంతఃకరణము
కారణాత్మకావుండెను గనుకను వృత్తిలేదుగనుకను త్రిపుటిలేదనియే లోచును- అయితే
కొందరున్నట్లుగా విచారించినారు- వారి యుక్తి విమమరి చెప్పుచున్నారు- నిద్రలేచిన
పురుషుండు నుఖముగ నిద్రబోలిన యేమియు నెరుగనని యనును- ఈనుభాషానములకు
సాక్షిగావుండి ఉద్ధానకాలమున నాస్థితిగోచరించుకొనుచున్నాడుగదా? అంటే స్వా
మీ! ఇదివృత్తివికారముగదా అంతఃకరణము కారణాత్మకా ఉన్నప్పుడు వృత్తియెటు
వలె లోచునంటే అధికారణమైనయవిద్య యొక్కవృత్తి అవిద్యకు వృత్తి విన్నామా అ
నేవు అందుకుయుక్తి చెప్పిచున్నాము. ఈశ్వరుండు జగన్నిర్మాణముఁ జేసెను. అని
గ్యాణము సంకల్పముచేతఁగానికాదు. ఆసంకల్పమంతఃకరణధర్మము- అంతఃకరణము మ
నకువలెనే ఈశ్వరు కిఁ జప్పురాదు- గాన తదుపాధియయిన మాయావృత్తిమహిమయని
చెప్పఁగూడి నటువలెనే ఇక్కడ అవిద్యకన్న వృత్తియన్నట్లుగా నూహించినారని
యానందిచ్చి ఇటువలె త్రిపుటిహాస్యమయిన నిర్బిజసమాధియలవడుటే కృతార్థత అదియే
స్వస్వరూపానుభవమయిన స్వానుభూతి యీప్రకారమున స్వానుభూతి దొరుకక నిర్విక
ల్పమగుటకు చిత్తవృత్తినిరోధముఁజేయువాఁ డధముండు- తాను స్వప్రకాశకుఁడనై
నుభవముగలిగి నిర్వికల్పమునకు చిత్తవృత్తి నిరోధ మొనర్పరలెనని కోరువాడు మధ్య
ముండు- మనోవృత్తినిరోధించునదియంతయు స్వానుభూతికారకకదాయని తెలిసిగిని
పూర్వాభ్యాసబలమున చిత్తముదృశ్యమందు ప్రవర్తింపకుండాబట్టి స్వప్రకాశకుఁడనైన
నాకు చిత్తవృత్తితోఁ ప్రయోజనమేమని తెలిసి వ్యప్రకాశకుఁడనగేటిదియులేక తననిజా
ననుండువాడు త్రయము- నిర్వికల్పసకీశంకములనునవి స్వప్రకాశముమినాస్వమును కల్పి

తమేకదా? అనియత్వంత ధృడనిశ్చయముగలవాడు ఉత్తమోత్తముడు- అతడేజీవన్ముక్తుడు- ఇకనధమాధమని లక్షణములు. నిర్వికల్పభావమై చిత్తవృత్తినిరోధముచేయుచుండిన నదియేగాని స్వానుభూతిలేదు వానికి దేహము తూగితూగి పడును- జ్ఞాత్వజ్ఞేయజ్ఞానరూపమయిన త్రిపుటిభంగము గాక దబ్బరభావనలు పుట్టును. సంశయనివృత్తిలేదు. బ్రహ్మడుగాన నాముష్మికమున్ను లేదు.

నాయం లోకో స్తినపశోనసుఖం సంశయాత్మకః
సంశయాత్మావినశ్యతి సాంసారికసుఖానంతం బ్రహ్మజ్ఞోస్మీతివాదినం
కర్మబ్రహ్మోభయభిష్టంతంత్యజేదంత్యజంయథా
సర్వేబ్రహ్మవదన్యంతి సంప్రాప్తేతుకశాయగే
నానుతిష్ఠంతికాంతేయ మేత్రేయశ్చోదరపరాయణాః॥కా॥గాభిప్రాయసిద్ధము

ఈ చెప్పినకృతార్థుడే స్వేచ్ఛాపరేచ్ఛానిచ్చలయిన త్రివిధపారభ్రముల ననుభవించియు ననుభవించనివాడై కాస్త్రదేహలోకవాసమునడచి ఆధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికములయిన తాపత్రయము క్షుడై నచ్చిదానంద స్వరూపుడై యుండును- ఇట్టికృతార్థునికి త్రివిధకర్మములేమయ్యెనంటివా? గురుకటాక్షముచేత దేశకాలవస్తు పుచ్చెదశూన్యమయిన వస్తువుతాననే పూర్వజన్మములయందు నిష్క్రియమున్ను నిర్ధర్మకమున్ను అయినవాడే గనుక నకతకృత్యము సిద్ధించి కర్మతూలరాములు జ్ఞానాన్ని చేదిహింపబడెను-

‘జ్ఞానాన్ని దగ్ధకర్మాణం’ అనియున్నది గనుక సంచితకర్మములు యీలాగు గాన శించెను- పారబ్రహ్మమనుభివైకనశ్యముగాన వేసిన శరము గురిదాకకకాని నిలువదు గనుక దేహోరంభక ప్రాణంభికి ప్రారబ్రహ్మ దేహాక్షిపణ పర్యంతమువుండును- ఆలోచనశయచేతచేసినను చేయనివాడేను- గాన నాకర్మబంధమంటదు క్షతకృత్యాభిమానములేదుగాన నాగామికి బీజము నశించెను- కర్మవాసనావాసితములయిన కారణ లింగశరీరములు నశించినందున లింగశరీరభంగము; అవిద్యాత్యంతోపరతి మోక్షముగలుగును గాన ముక్తుడు- “బ్రహ్మైవ సకల బ్రహ్మోపేయి యవవంవేద” అనియానతిచ్చి ‘నతస్యప్రాణా ఉత్క్రామంతిఅత్యైవ సమవలీయంతే’ అని శృతివున్నది గనుక జ్ఞానకి రాకపోకలులేవు- జ్ఞానం వివామోక్షోనవిద్యతే’ నాన్యఃపంధావిద్యతేయనాయ॥ అని శృతి గనుక జ్ఞానియేమోక్షవంతుడు- ఇదియే సన్మార్గము- అని యానతిచ్చి

అగ్నిర్జ్యోతిరహస్యకష్టజ్ఞానా ఉత్తరాయణం
తత్రప్రయాగచ్ఛంతి బ్రహ్మబ్రహ్మవిదోజనాః॥

అద్వైతమకరందం.

అని ఈశ్వర గీతావాక్య మున్నది గదా? ఇట్టి కాలమున నీలాగుగా తల్లినవారు బ్రహ్మప్రాప్తులైదురనియు ఉత్క్రాంతి గలుగుననియుఁ జెప్పియుండెనే, యిందుకేమి యంటే చెప్పుచున్నారు. అది సగుణోపాసకులగు యోగుల విషయమై చెప్పిన వచనము గనుక ఆయుపాసకు లుపాసనాబలమువల్లన్న భూమ్రాది మార్గమునఁబోక నర్పిరాది మార్గమనఁబోయి బ్రహ్మ లోకప్రాప్తులై అక్కడ బ్రహ్మతోఁగూడా వేదాంతశ్రవణ మొనర్చి జ్ఞానులై యక్కడనే లింగశరీరభరిగియు నొందుదురు. ఇందుకు శ్కతి

“యఏతమేతద్విదుర్యేతేర్చిరభిసంభవత్యర్చిహోహరన్న ఆపూర్వమాణపక్షమాపూర్వమాణపక్షాద్వాక్ వక్తాసానుదగాదిత్య ఏతిమాసేభ్యో దేవలోకందేవలోకాదాదిత్య మాదిత్యాద్వైద్యుతంతాన్వైద్యతాత్పురుషోల్కమానవ ఏత్యి బ్రహ్మలోకాన్గమయతితేషా బ్రహ్మలోకేషురా పరావతోవసంతితేషాన పునరానరత ఇతి॥”

అనిన్నీ ఇదిగాక “అనావృత్తి శ్కబ్దాత్” అని నూత్రమున్నది గనుకను ఉపాసకులు బ్రహ్మతోఁగూడా ముక్తులుకాఁగా నావిరోధములేదు.

అంతకాలేచమామేవ స్మరన్ముక్త్యాక్లేబరం

యఃప్రయాతినమద్భావం యాతినాస్త్యత్రసంశయః॥

అని ఐదుగా చెప్పియున్నది.

“జ్ఞానంవినామోక్షోనవిద్యతే”

అని యున్నందు కేమియంటే చెప్పుచున్నారు. అస్మచ్ఛబ్దముచేతను సకలభూత స్థమయిన తననే యనుట ఏవకారముచేతను అనన్యము చెప్పట, స్మరకాలనగా యిటు వంటి ప్రత్యగ భిన్నబ్రహ్మసంధానమనుట, కాగా నిదే జ్ఞానము గనుక విరోధములేదు అని యంటే స్వామి! సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ బ్రహ్మైవేదగం సర్వం ఆత్మైవేదగం సర్వం బ్రహ్మైవవిశ్వమిదం వత్సం ఈలాగుగా బ్రహ్మ మఖండమన్న శృతులానతి చ్చితిరే॥

ప్రాణిషుహృదంతిష్ఠోత్తి. వైరువ. ।

యోయందక్షిణేక్షిణిపురువ ॥

ఈలాగున హృతుండురీకవాన్య ఈశ్వరుడని ఏక శస్థశ్శులున్నా చెప్పిరిది. ఇంకేమియని చెప్పుచున్నారు. బ్రహ్మయ దేకాలవస్తుపరచ్చేదిశున్వయై యఖండమై

అద్వైతమకరందం.

యుంటయే సిద్ధము ; సూర్యుని ప్రభస్వగతమైయుండియు దర్శనమందు ప్రసరించినపుడా ధాశభశ్యమెక్కువైనటుల ప్రాణి సంస్కారవాసనావాసితమగు హృద్దేశముఁ గలదు. అదియే అజ్ఞాచక్రము అదియే దహరాకాశము, అదియే గుహ, అదియే సుషుమ్న.

యతోనిర్యాతి విషయాన్యస్మిం శ్చైవప్రపీయతే
హృదయం తద్విజానీయాన్యనస్థిని కారణం॥

దీనియందు ప్రతిఫలించగనే బింబమునకు సోపాధికత్వము వచ్చెను. ఆ యుపాధి క్షయమందు చైతన్య మఖండమేగాన విరోధములేదంటే ఇట్టి హృద్దేశమేదియోయానతీ యుండనిన జెప్పవచ్చును.

సయఏవోతర్హదయ ఆకాశః
తస్మిన్నయం పురుషో మనోమయ
అమృతో హిరణ్మయః
అంతరేణ తాలూకేయ ఏవ స్తన ఇపావలంబతే
నేంద్రయోనిః యత్రాసాకేశాంభో వివర్తతే
వ్యవోహృశీ రకపాతే॥

ఈలాగుగానున్నది గనుక తాలూమూలమధ్యమందు ప్రకటమైన జీవామూలమం దూర్ధ్వగతమై కపాలకటాహమందు కేశాంతమధ్యగతమై సుషుమ్నగుహకలదుగదా? ఇదియే హృద్దేశము, ఇదియే బింబమునకు ప్రతిఫలితస్థానమైన దీనియందు బింబము ప్రతిఫలించి మనోమయమై యుండును. అక్కడనే అజ్ఞాచక్రమందు మండలత్రయము న్నది. గాన,

తత్సవితుర్వరేణియం భర్గోదేవస్యధీమహి॥

అని యుపాసకులకు సూర్యమండలవ్యాప్తమైన తేజస్సు ఉపాస్యమయియుండును. అది బ్రహ్మాండమండలిస్థితిగదా యంటివేని

యావాన్వాఅయమాకాశస్తావానంతరోయ మాకాశః॥

గనుక బ్రహ్మాండమందుఁగల దంతయు పిండాండమందుఁ గలిగి యుండును. ఈ హృద్దేశముఁ జెప్పినా తెలియదంటే యిందు కాచార్యనూక్తి “పశౌవిశస్యమానే ప్రసిద్ధం” అనుదానియందు పశువిశసనమందు విశదమానని తాత్పర్యముకాదు. జీవత్వబ్రాంతి యందు గోచరించునటుల కాగా హృద్దేశమాకాలమునఁ గాని గోచరించదు. ఇదిగాక

ఆరాధయామి మణిసన్నిభ మాతృలింగం మాయాపురీ హృదయ పంకజ సన్ని
విష్టం। శ్రద్ధానదీవిమలచిత్త భూభిషేకై ర్నిత్యం సమాధిశుశుమైర్న పునర్భవాయ॥

గనుక నాత్మలింగోపాసనచేఁ గృతార్థుఁడు కావలెను.

ఆప్రవస్వప్రప్లవస్వ అండీ భవజ్ఞానముమాః

సుఖాదిం ముఖనిధనాం ప్రతిముంచ స్వస్వాంపురీం॥

అని శృతియున్నది గనుక నోయీ, జీవుడా! దుఃఖహేతువైన దేహభిమానము నువిడిచి మోటిమాటికి బ్రహ్మాండకలికవిగాక సుఖముగ జీవన్ముక్తుడవై యంతట విదేహమందు ముక్తుడవుగము, గనుక జీవన్ముక్తుడవై యుండుమని ఆనతిచ్చిన వందనమొనర్చి స్వామీ!

మద్భక్త ఏతద్విజ్ఞాయ మద్భావాయో పపద్యతే ।

॥ నమే

భక్తః ప్రణశ్యతి। మాంచయో వ్యభిచారేణ భక్తియోగేనసేవతే॥

అని భక్తిమహిమచాలా యున్నదంటివా, భక్తియనభజత్యాత్మానమనయేతిభక్తిః ఇదిగాక పూజాసంకిర్తనాదుల నవ్యభిచారముగ పరమేశ్వరుని అహర్నిశ మనుసంధానము చేయుచుంటే. గనుక

సకృత్స్మృతోపిగోవిందో నృణాం జన్మశ్చతైరపి

పాపరాశిం దహత్యాశుతూలరాశిమివానలః

సకృదుచ్చారితంయేన హరిరిత్యతరద్వయం

కృష్ణేతిమంగళరేణామయస్యవాచి ప్రవతేతే

స్మృతేసకలకల్యాణభాజనం యత్రజాయతే

కోటయో బ్రహ్మహత్యానామగమ్యాగమకోటయః

పద్యః ప్రళయమాయాంతి మహాదేవస్యకీర్తనాత్ ॥

అని బహుగా నున్నది గాన స్మరిణాదికముచల జ్ఞానప్రతిబంధక దురితభవంసద్వారా కృతార్థుడగును. గనుక భక్తిపరమసాధనము. ఆభక్తి ముదిరి త్రిపుటినశించిన జ్ఞానియగును. గాన విరోధములేదు. ప్రపంచబ్రహ్మ పర్యంతము కర్మము ఆచరించుట ముఖ్యమగునా, కాదా యనిన చెప్పచున్నారు.

నకర్మణామనారంభాన్నైవకర్మ్యం పురుషోన్నతే
 నచసన్న్యసనాదేవసిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి
 యశ్చాత్మవిధిముత్సృజ్యవత్తే కామకారతః
 నససిద్ధిమవాప్నోతి॥

అని చెప్పినందున సజ్జనులు కర్మత్వముఁ జేయరాదు.
 “అరురుక్షోర్మునేరోగం కర్మకారణముచ్యతే”

అనియున్నందున చిత్తశుద్ధిపర్యంతము విధ్యుక్తమగుకర్మాచరణ మావశ్యకము.

త్యక్త్వాకర్మఫలాసంగం నిత్యత్వప్రాప్తి నిరాశ్రయః
 సర్వకర్మఫలత్యాగం తతః పురుషతాత్మవాత్
 అనాశ్రితఃకర్మఫలం కార్యం కర్మకరోతియః
 ససన్నాశ్రితీచయోగీచ ననిరగ్నిర్నచాకియః
 కర్మణ్యేవాధికారస్తు మాఘలేషుకదాచన
 మాకర్మఫలహేతుర్యుక్తాతే సంగో స్త్యకర్మణి॥

అని చెప్పియున్నందున ఫలాపేక్షలేక సరమేత్వార్పణముగ కర్మచేయుటచే న
 కర్మత్వత్వత్వత్వాసము చిత్తశుద్ధిద్వారా పునఃవాసుగ్రహమువలనఁ గలిగి కృతార్థుఁడగును.

యోగార్హుఃస్యతస్యైవశమః కారణముచ్యతే
 సర్వకర్మాణిమనసాసన్న్యాసేనుఖంవశీ
 యస్తాత్మరతిరేవస్యాత్ సర్వకర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానేపరిసమాప్యతే
 సర్వంజ్ఞానపవేనైవవృజినం సంతుల్యసి
 తేహంజ్ఞానీ నిత్యయుక్తః సర్వధర్మాన్మరిత్యజ్య॥

ఇవి మొదలుగాఁ జెప్పియున్నవిగాన పరశివానుగ్రహముచే చిత్తశుద్ధిద్వారాఅద్వ
 యానంద ప్రాప్తుఁడగును.

లోక సంగ్రహమేవాపి సంపశ్యన్సర్వమర్హసి
 మర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషం యద్విద్యాచరతి శ్రేష్ఠస్తతఃకేతరోజనః
 సయత్రప్రమాణంకురుతే లోక స్తదనువత్తే
 నబుద్ధిభేదంజనయే దజ్ఞానాం కర్మసంగినాం॥

అన్నార గనుక జ్ఞాని దృష్టాంతముచే లోకభ్రంశరాకయుండ నాచరించినను కర్మబంధకము పొందక యుండును. పిమ్మట నివృత్తి జ్ఞానశాస్త్ర్యంతైన నాకర్మములుతా మేజారిపోవును. అనిఅనతిచ్చినస్వామీ! కర్మాచరణపరిత్యాగము లేయాశ్రమధర్మములంటే,

వేదోనిత్యమధీయతాంతదుదితం కర్మస్వనుష్ఠీయతాం
తేనేశస్యవిధీయతామపచితిః క్షయ్యమలిస్యజ్యతాం
పాపాఘః శరిధూయతాం భవసుఖేదోషాను సంధీయతాం॥

అని శిక్షయున్నది గాన ముందు చెప్పినట్టిని గృహస్థుకర్మాధీనుడగుటచే నారు రుక్షువగు గృహస్థుకర్మము నాచరించవలయును ఆచరించినను ఫలనిరపేక్షుడాయెనేని ప్రవ్రజాని ఫలమునే పొందును. “అనాశ్రితః కర్మఫలం” అనేశ్లోక తాత్పర్యమును తెలిసి కొనుడు. “ననిరగ్నిర్నచాక్రియః” అనగా, అగ్ని సాధ్యునగ్ని సాధ్యములయిన ఇష్టాపూ తకకర్మములు సన్న్యసింపినవాడే ప్రవరాట్ గాడు విహితమగు కర్మమును ఫలాపేక్షలే కనాచరించినవాడును సన్న్యసియేను చిత్తసమాధానమాయనుగాన యోగిన్నీ కాగా పిమ్మట నిజగృహాత్కారం వినిర్గమ్యతాం సంగం సత్సువిధీయతాం అనిన్నీ,

ఏకాకీయత చిత్తాత్మానిరాశీరపరిగ్రహః
శర్వకర్మాణి మనసాసన్యస్యాస్తేసుఖంవశీ అనికేతస్థిరమతిః
విహాయకామాన్య స్వర్వాన్సుమాంశ్చగతినిస్సృజాః సర్వారంభపరిత్యాగీ॥

అని ఇవిమొదలుగా మన్నవి గనుకను గార్హస్థ్య ధర్మములు కావు గనుకను ఈన్య వస్థ హంస పరమహంసల ధర్మములు గనుకను పరిత్యాగి ప్రవ్రజాడే సిద్ధము.

“యదహ రేవవిరజ్జేత్తదహరేక ప్రవజేత్”॥

అని సన్యసింయమని శృతి గనుకను గృహసూత్రయిన సకలకర్మలకును ఫలత్యాగ ము చేయవలయును.

అనాశ్రితః కర్మఫలంకార్యో కర్మకరోతియః
ససన్నాశ్రితీచయోగీచ॥

అని యున్నందున ఫలత్యాగమే చేయవలయును. అటులైన జ్ఞానకర్మలకు సము చ్చయముకూడునా, యని శంకరాగా చెప్పించున్నారు. కర్మచే సాక్షాన్మోక్షము కలుగ

దు. కర్మవలన దురితక్షయద్వారా చిత్తశుద్ధి, చిత్తశుద్ధిద్వారా జ్ఞానప్రాప్తిగాని మర
యొకటిగాదు. జ్ఞానముచే సాక్షాత్కృతమే గనుక జ్ఞానకర్మలకు సముచ్చయముకూడదని
చెప్పితే వినితుండై వందనమొనర్చి విన్నపముచేయుచున్నాడు.

కాశ్యాంతుమరణాన్మృక్తి'

అన్నారే వెనుక చెప్పిన దానికి ఎరోధముకాదా, అనిన లేదు అనేకసుకృతవిశే
షములచేగాని కాశీమరణము కలుగదు. కలిగిన యజ్ఞానజంతువుకయినను ఏకవింశతి మ
హానరకముల యాతనాశూలగ్రమందు భైరవుడు తుణముత్రముననే యనుభవించజేసిన
పిదప పరశివుడు గురురూపమై తారకమును

శ్లో॥ పాయంపాయం శ్రవణపుటకై రామనామాభిరామం
ధ్యాయన్ధ్యాయన్మనసి సతతం తారకబ్రహ్మ తత్త్వం
జాపన్జాపన్సకృతి వికృతీ ప్రాణినాం క్రియాశే
వీధ్యాంవీధ్యామటతిజటిలః కోపి కాశీనివాస॥

ఈలాగుగా సంపదించుచు

శ్లో॥ ప్రాణాంశ్చజంతోర్మణికణికాయాం
మద్వాచకం తాగకముచ్చరంతి
శృత్వాచవేదాంతముపాస్యవాక్యం
భజంతిమామేవసో విశ్వనాథం॥ అనినీ,

శ్లో॥ ముముక్షో ర్మణికర్ణ్యంతర్గోదకనివాసిన
అహందిశామితే మంత్రం తారకబ్రహ్మవాచకం॥

అని యున్నది గనుక నుపదేశముజేయును.

శ్లో॥ వారాణస్యాం పురాణి పరమకరుణయాముక్తిదో విష్ణుభక్తం
గంగాయా మర్ధదేహం హరిహరశుకవిం ప్రాహకర్ణకేవేదం
నేయం కాశీనగంగాత్వమపినచహరైర్నైవ ముక్తిర్నచాహం
సర్వం చైతన్యమాత్రిం జగదిద మఖిలం స్వప్నవచ్చిద్దివతత్తం॥

ఈ తారకార్థోపదేశమును దక్షిణకర్ణమందు శ్లేయగనే అమహిమవల్ల జ్ఞానియై ము
క్తుడగును.

కాశ్యామవశ్యంత్యజతాం శరీరంశరీరిణాం నాస్తిపునశ్శరీరం
యద్యస్తికంరేగరళంచఫాలే విలోచనం చంద్రకళాచహాః॥

అని కొందరన్నారు. మరియు,

శశకోహం మశకోహం పురాహ్లాత్సంగోహం॥

అని ఇవి మొదలుగా నూతనపశుపతిరూపములయినట్లు ఉన్నదిగదా, కాగా సవిశేషమయిన ముక్తిని “కాశ్యాంతు మరణాన్ముక్తిః అనినను అందుకు పొందును. ఆ యుపాధిక్షయమందు నిర్విశేషసాయుజ్యమును బొందునని అన్నారు. అదియును విరోధములేదుగదా, అయినను ప్రథమపక్షమేమంచిది. ఇదిగాక స్రాణిప్రాప్యమును తెలిసి కృతార్థునికి బ్రహ్మతారకమును విష్ణుపదప్రాపకుని రామతారకమును, శివలోకప్రాపకునికి శివపంచాక్షరీ తారకమును చెప్పినని కాశీఖండమందున్నది. గనుకను విరోధములేదు అని ఈలాగు శ్రీగురువులు దయాపూర్వముగఁ జెప్పిన రహస్య తత్వమును జిజ్ఞాసుఁడు విని వందనముఁజేసి స్వామీ! మీరువ్యష్టి సమష్టితోఁగూడిన పిండాండ బ్రహ్మాండోత్పత్తిస్థితి భంగములును, ఈశ్వరజీవత్వములును, ప్రణవస్వరూపమును, మహావాక్యలక్షణమును, సమాధిభేదలక్షణమును, వైరాగ్యబోధోపరతుల ప్రకారమును శాస్త్రజన్య జ్ఞానముచే నానతిచ్చిరి గనుక వృతార్థుడనైతిని. స్వరూపముదయచేసి అందీయరై తిరనేశంకచే నామనంబాందోళపడుచున్నయది తగినవాడనైతినేని ఆనతీయవలయునని వినీతుఁడైన యాతనకిఁ బొడమిన వివేకమున కానందపడి దృగ్దృశ్యరీతిచేత చెప్పకకాని తెలియదనుకొనిదిగ్గరగాఁ బిలచి రహస్యముగ వినుమని సకల వేదవేదాంతములును

యతోవాచోనివత్కంఠే అప్రాప్యమనసాసహ॥

అని శృతియున్నదే? ఇట్టి తెలియరాని బ్రహ్మము నెట్లు చూపితెలుపుదును. అయితే ఉపనిషద్వద్యం బ్రహ్మమన్న శృతికి తాత్పర్యమేమంటే చెప్పుచున్నారు. పరాక్రవణమయిన ప్రమాతను ప్రత్యక్రవణముఁజేసుననుట అయినను నీవారరుచ్చువుగదా? మాశ్రీగురువుల యనుగ్రహముచేతన చెప్పికఁ జెప్పచున్నారను వినుమని రహస్యముగాఁ జెప్పఁదలచి ఆనతిచ్చుచున్నారు. “అనాది మర్త్యం బ్రహ్మననతన్నాసదుచ్యతే” గనుక హేయోసాదయమై చంద్రద్విలక్షణమైన ఆ స్కంధము దుర్బలము. దృగ్దృశ్యవేకముచేత తెలుసుకొని దృక్కుల్ల స్పృశ్యపై యెక్కి డ దృశ్యములేక దృక్కునిలుదునో, అదియె ఆత్మ, ఆ యాత్మయే నీవు, అందుకు లక్షణము,

“కింజ్యోతి స్తవభానుమాన హనిమోరాత్రా ప్రదీపాదికం
స్యాదేవదనవిదీపదర్శన విధౌ కిం జ్యోతిరాభ్యాహిమే
చక్షు స్సస్యనిమిలనాది సమయేకిం ధీర్ధయో ఓర్మనే
కింత్రాహమతో భవాన్వరభుకం జ్యోతి స్తదస్మిప్రభో॥

అన్నారు గాన నోయీ, నీకేమి ప్రకాశించుచున్నవని యడిగితే పగలుసూర్యుడు రాత్రి దీపాదికమును అనెను. అవియెందుచే చూచుచున్నాననిన సేత్రముచే చూచుచున్నాననెను. ఆ కనులుమాసి వాటినిఁజూడుము. ఆచూచుట యేమిటి చూచితివంటివేని నా మనస్సుచే చూచితివనెను. ఆమనస్సునకు మరుపువున్నదే! అది యెందుచేకంటివనిన, నేను కంటినిని విన్నపముచేసినపిదప ఆతెలియదు నీవునీవే ఆత్మయని మర్కముఁ దెలిపి ఆవరకమెడబాసిన యానందించి విన్నపముఁజేసికొనుచున్నాడు. స్వామీ, మీరానతిచ్చిన విధంబుగ జ్ఞానదృష్టిచే విచారించిన ఆత్మయే అంతటా నిండియున్నది. తిరుగఁబడి చూచిన జగంబుండి యున్నది. అనిన యానతిచ్చుచున్నారు.

జగద్భూతిచే దృశ్యభూతత్వమేవ ప్రపంచో స్తిచేదస్సుసత్తాత్వమేవ
రసాన త్రిచేదత్తుచేతస్సుఖంత్యం ప్రమాదోవధానంకు త స్త్యయ్యనంతే॥

“అ స్తిభూతిప్రియంచైవ నామరూపాంశ పంచకం

అద్యత్రయం బ్రహ్మరూపం జగద్ద్రాపం తతోద్వయం”

అన్నారు గనుక సకలవస్తువులకు నామరూపములుతోనివేసిన న స్తిభూతిప్రియములే కేషించుచున్నవి. అదియే ఆత్మ స్వరూపము, ప్రపంచముతోచిన నాతోచు భావమే చిత్తు, ప్రపంచమున్నదంటివేని ఆయున్నదనే సత్త ఆత్మ. వస్తువులయందు ప్రేమవున్నదంటివా, అప్రేత్యానందమే ఆత్మ. ఈలాగుగా విచారించితే సచ్చిదానందములే వుండున్నవి. అదియే ఆత్మ ఆ యాత్మయే నీవు. అజ్ఞానదృష్టిచే జగత్తుతోచిన మాత్రాన నేమిహని.

చిద్విలాసః ప్రపంచోయం సఖేతే దుఃఖదఃకథం

కిమింద్రవారుణీరామ! సితాంతాతి క్షతాం వ్రజేత్॥

గనుక నీతోచే జగత్తు వా స్తవమేకాని అన్యముకాదు. అదియెటువలెనంటే జీవరూపముగా నున్నదేయనేవు.

జీవభూతాం సుహృదోహం యఏవం ధార్యతే జగత్

మమైవాంశోజీవలోకే జీవభూత స్సనాతీనః॥

అన్నార గనుక జీవకోటి ఈశ్వరీంశకాదా! కాగా వాస్తవమేగాని ఇతరములే దు. పంచదారను వెట్టిపుచ్చకాయవలె వుండచేసితినిన న చేదగునా? భ్రమసిన మాత్రము న చిద్విలాసము కాకపోవునా? పెరవకుము ఒకానొకవేళ ప్రమాదముచే సమాధిచ్ఛుతమై వృత్తిపరాక్రమణమై వ్యాపించినపటికిని

“యచ్చకించిజగత్సర్వం దృశ్యతే శ్శయతేపివా
అంతర్బహిష్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణస్థితః”

దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదశూన్యమైన ఆత్మయే పరిపూర్ణముగ నున్నది గనుక వృత్తి పూర్వోక్త ప్రకారమున విషయప్రమాణమైనను ఈమర్మం తెలిసికొని అంతయు తానై యున్న స్థితి తెలిసెను గనుక అతత్తు

“అంతర్బహిష్కారవంతమేవహ్యతత్త్వజంతోమృగయంతినంతః
అనంతమవ్యంత్యహిమంతరేణ సంతంగుణంతం కిముయంతి సంతః॥

గనుక రజ్జువండు భ్రమచే సర్పముతోచినను, అప్తవాక్యముచే సర్పముగాదు. రజ్జువని తెలిసినటు నేను జీవుండనుగాను ఆత్మని అతన్నిరసనపూర్వకముగ దృఢపరచుకొని యుండుమనిన స్వామి! యోగమని చెప్పదురు. దానిస్థితియేమనిన కర్మయోగము యోగమేను. అది నీవడిగిన సంకేతపుదిగాదు. ఈ యోగము వాయుధారణాపూర్వకముగా నుండును. అదియును సాధనమేగాని సాధ్యముగాదు. యమనియమాసన ప్రాణాయామప్రత్యాహారధ్యానధారణసమాధులను అంగములు గలిగి హతమంత్రలయముల జయించిన యోగము రాజయోగమునకు పూర్వాంగము. ఇవిచాలవరకు ఆయాసపూర్వకములుగాని శుకరములుగావు. వాటి స్వరూపమును చెప్పటకు కర్మవలెనే మహాగాధ.

“యోగశ్చిత్తవృత్తినిరోధః”

గనుక వృత్తినిరోధమే యోగమగును. వృత్తిలయము బ్రహ్మభావముకాదాయని న కాదు. అందుకు యుక్తి, లోకములో దొమ్మరివాడు మోకుమీద గడమీదచేసే సాహసములు చెప్పతరమా అదంతయు వృత్తినిరోధముచేతనేకదా? కాగా నది మోక్షమని చెప్పరాదుగదా? వాయుధారణచేతను, నాళికోధింపబడి కుండలి యూర్ధ్వముఖముగా రెచ్చును. వాయువు ఊర్ధ్వగతముకాగానే కేవల కుంభకముచే నాదము శ్రవణమవును దానియందు చిత్తము లీనముకాగానే తత్కాలమందమాపూర్ణమదృష్టల నివహించి గురూపదిష్టమగు ప్రతిపద్ధృష్టిచే దృష్టినిరోధమొనర్చిన నాజ్ఞాచక్రము చంద్రరూపాన్ని సంద

లాత్మకము కనుకను సూర్యుడై వత్సము గనుకను అంతస్థమగుజ్యోతిస్సు బహిర్గతమై బహుప్రత్యయరూపముటగఁదోచును. అంతర్జ్యోతి బైట ప్రక్షుప్తమైచేయు వృత్తిరాహిత్యముగోతను ఇట్టి వికృతిఁ బొందెనని నిధిధ్యానతో నుండనదిలయించి గురువులరలేకఁ దెలిసిన తెలివి స్వరూపముగఁ జూడఁగ నానేతానై తనకుగూడ మఱచి యభుండాకారకారమై వృత్తిలేకయుండుట కృతార్థమిగాని కేవల వృత్తియముచేఁ గృతకృత్యుడుకాడు. ఇదిగక నుషష్టియూహలయందున్న వృత్తిలేదుగదా? అప్పుడు కృతార్థుఁడైనాడా, కాకకృతార్థతఁబొందిన పిదప ప్రత్యక్షవణయిన చిత్తముపరాక్రమహమెకకాలమందయినను హానిలేదు. నాన్తంభకాకముంబలె తిరగనచ్చటనేచేరును.

నాప్రతీతి స్వయార్పణాకింతు మిధ్యాత్వ నిశ్చయ నోచే తుషష్టిమూర్ఖాదౌ
ముఖ్యతాయత్నతో రసః॥ తయోః

అనఁగా జగజ్జీవులు వాటియొక్క ప్రతీతికి లేకపోవలెననే బాధకుపనిలేదు. వరియేమనిన వాటిమిధ్యాత్వ నిశ్చయముఁ గావలసినదే బాధయని ఆనతిచ్చిన,

ఋతంపిఁబంతుకృతస్య లోకేద్వాసుపగ్గాసుయుజానఘాయా సమానం వృక్షం
పరివన్ద్యజాతే తయోరన్యః సిద్ధులంస్వాద్యన్యోశ్చన్ననోఽభిశాకశీలి అజోహ్యోకోజు
షమాణోనునేలేజహోత్యేనాం భుక్తభోగామజోన్యః॥

అని భేదశృతులున్నవి. ఇందుకేమని విన్నపముఁజేసిన చెప్పవన్నారు.

జీవత్సోవిశుద్ధాచిత్ తథాజీవేశయోద్భవా

అవిద్యా తచ్చిత్తోర్యోగః షడస్మాకమనాదయః॥

అని అద్వైత సిద్ధాంతముగదా? ఇవి వ్యవహారకాలమునగుర్చిన శృతులు ఇందుకు మొదలనేకదా చెప్పితిమి. సృష్టికిపూర్వకాలమునను ఉత్తరకాలమునను వైతన్యమొకటేయుండను. సృష్టికాలమున ఈశ్వరుఁడని జీవుడని ఉపాధివశమునఁ దోచునని చెప్పితిమి.

మనోవృత్తిమయందైవతమదైవతం పరమార్థతః॥

కాగా తన్నావలించిన మాయానున్న మాయాకార్యములనున్న విభిన్నతెలివొంది

కాస్త్రీణ నశ్యేత్పరమార్థరూపం కార్యక్షమం నశ్యేత్చిత్తాన్ పారబ్రహ్మణా
త్రప్తిభాసనాశః॥ ఏవం త్రిధానశ్యేతిచాత్మమాయా॥

గనుక సందేహము విడచి,

యోన్యాందేవతాముపాస్తేన సవేదయధాపశుః॥

అని శృతియున్నది గనుకను అన్వయ వ్యతిరేకములచే నాత్మయేగాని రెండవవస్తువులేదు గనుకను అన్వయమనగా నాత్మసత్యము గనుక తత్త్వకాశవలన జగత్ప్రకాశ, ఘటస్పృశపృష్ఠ అనువృద్ధి గనుక అనువృత్తిచేన్వయమందురు. మాయమిద్యయేగనుక తత్కార్యమై జగద్రూపమగు నాయరూపములు మిద్యయనునది వ్యతిరేకము ఇందుకు దృష్టాంతము న్నుత్తు సత్యమైయుండిఘటాధికము సత్యమైనట్లును రజ్జుసర్పభ్రమయందు భ్రమనివృత్తియయిన పిదప గర్భము లేకపోయినట్లును ఉభయత్ర దృష్టాంతములయిన మృత్తురజ్జువులు సత్యమైనటులే అధిష్టానమే సత్యమని “ఏకోదేవ” ఇతి అనే శృతులు నమ్ముకొని నిస్సందేహుడవై స్వరూపానుభవము చేసుకొనుచు

“అద్వైతమవ్యవహార్యమగ్రాహ్యమ లక్షణ మచింత్యమవ్యపదేశ్యమేకాత్మ ప్రత్యక్షమసారం॥ పపంచో పశమంకాంతం ఓమమద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మా సవిక్షేయః॥”

అని శృతులున్నవి గనుక ఇటువంటి వస్తువే నీవని యానతిచ్చిన నాయర్థము గ్రహించి సంసారసాగరము తీరించితి ననుకొని

“అహమాత్మరథాసుతానుజాతైరహమావాం వయమాగ్రహైరలక్ష్మైః॥ అపరిక్షేత విగ్రహోస్మి పుణ్యాదనయాదేశికయాతయా శరణ్యః॥

అన్నారు గనుక శ్రీగురురూక్షలవలన పుత్రదారాది దుష్టసత్వసూతనొందక వారి కృపకు పాత్రుడనైతి ననుకొని స్వామి! నేననునదియున్న దేయనిన నదియేకదా చిక్కు. ఆ యహంకృతిని విడువవలెను.

“దేహేంద్రియ మనఃప్రాణాహంకృతిభ్యో విలక్షణం॥ సచ్చిదానంద మద్వైతం పరబ్రహ్మస్మి కేవలం॥”

గనుక నిటువంటి దేహేంద్రియ ప్రాణమనోబుద్ధ్యాదులకు విలక్షణమై యహంకృతి వివక్షితమైనటువంటి సచ్చిదానంద స్వరూపమయిన ఆత్మతాననే యనుభవముఁ గలు

గుట. అదియే సకలభావముల తొలిబిడ్డ అయిన దేశమువలన ఆనందము కల్గి యగున స్మృతై గురువును తనను మగచి నిధిధ్యాసను వుండెను. క్షాలాగుగా వేదాంత శాస్త్రములచేతనున్న సద్గురూపదేశములచేతనున్న సంసిద్ధగుయన స్వానుభవమే రాజగోగము గనుక భేదరీ కాంధసముద్రలచే సంసిద్ధమగు సర్వాక్షాధిధ్యాసను వికలమాయను గనుక,

“అంతర్లక్ష్యం బహిర్లప్తి ర్ని మేషోన్మేషచర్చితా | ఏషాసో శాంభవీముద్రా సర్వ సంకల్పచర్చితా॥”

ఇట్టినిధిధ్యాసనుపొంది బ్రహ్మవిద్వర్జిష్టభావముననుండి జాగ్రత్తైప్పు సుషుప్తితురీయములకు ఒకటొకటికి నివి యేనాలుగు నాలుగవస్థలు గలవు గనుక నాపదియారు భావములును లోకులుచూచి తరించులాగున నుండుచు, మగుడి శ్రీగురువులకు వందనముచేసితే అ సంప్రజ్ఞను పొందిన యతని కృతార్థులకు గురువులు సంతసింది ఓయీ, నీచిత్తవృత్తి ఇపుడేలాయన్నదనిన చిత్తిము వృత్తియు తోచలేదని విన్నచమోనర్చిన ఏలతోచలేదు. ఎటు పోయెనంటే, స్వామీ, అవిద్యాకార్యలు కారణమైన యన్యాయ మిధ్యయైనపుడు. ఇవేమియు తోచకపోయెను. మీ యుపశేషప్రకాశమున నా యనుభవచాలా యున్నది. ఎంత విచారించినను పండువెన్నె బబయలువంటి మీశ్రీచరణమేయున్నదిగాని రెండవవస్తువుతోచలేదని విన్నచమోనర్చిన అందుమీద నానిని దృఢజ్ఞానమును మరియు దృఢముగే యుండలని ఓయీ,

“తదేషాంసప్రియం యశేతస్మిన్ స్యావిదు”

రితి శృతి గనుక నింతవట్టు అయిన బ్రహ్మమును మనుష్యులు వెలసి కృతార్థులగుట దేవతలకప్రియముగాదా యనెదవే. “తస్యహనదేవాశ్చనాభూతైశ్చకతే ఆత్మాహ్యేషాం సంభవతి” అని శృతియున్నది గనుక సేవలన్ను ఆత్మజ్ఞానికప్రతిబద్ధనాత్మ దప రోక్షజ్ఞానమును పొందకుండ జేయుటకు సహధులుకారని యన్నార గాన మునుపుచెప్పిన శృతితాత్పర్యం జ్ఞానోత్పత్తికి పూర్వమేను. ఇది గాక అప్రియమనుటగాని విఘ్నము సేయుదురని తాత్పర్యము గాదు నమ్ముమని అనలేదు

నాయమాత్మ బలహీనేనలభ్యోనచ ప్రమాదాత్తపసోవాప్యలింగాత్ | ఏతైర్యుపాసైర్యతలేయస్తువిద్వాంసైస్యో ఆత్మావిశతే | బ్రహ్మహమనాయమాత్మా ప్రవచనేనలభ్యో మేయన బహునాశ్చగోన | యమేవైవవివృణోతేతేనలభ్యో రస్యైవ ఆత్మావివృణు

తేతనూస్వాంతావన్నాను గ్రహస్వాత్మాజ్ఞాయేతే పరమేశ్వరౌత్. యావన సద్గురుంకం చిత్సచ్చాత్రుంచాపిసోలభేత్. ఏన స్యాచసాధుకర్మకారయతి తమేభ్యో లోకేభ్య ఉన్నిమత ఏవఏవాసాధుకర్మకారయతితం యమేభ్యోలోకేభ్య అధోనివత||

అని శృతులున్నవి గనుక స్వరూపము ప్రపంచములచేతను, ప్రమాదమువల్లను, బలహీనునిచేతను, అను క్తతపస్సులచేతను మేల్కొనలేదు బహుశృతముచేతను లభ్యపడునదిగాదు. సచ్చాస్త్రోక్త గోరూపాదిప్రాప్తాయములచే స్వరూపము తెలియఁబడును, అట్లు లనంటివేని విధివిధానములచే సంతృప్తమగునాత్మ వాని ననుగ్రహించఁదలచి గురుస్వరూపమై తత్కృత్తుముచేఁ గృతార్థునిఁజేయును. సద్విధానములు చేయకున్న సంతృప్తిసొందడు సద్గురువున్నా దయచేయడు||

అనన్యాభింతయంతోమాం యేజనాఃపర్యపాసతే
తేషాంనిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహేష్యమాం||

అని ఈశ్వరుని ప్రతిజ్ఞయున్నది గనుక నెవరైన నేమి యంతర్ముఖులై తనకన్న నితరముతోఁచకుండా తన నే వననము చేయుచున్నది అదే ప్రత్యగభిన్నబ్రహ్మసంధానము గనుక నదియె యోగము గనుక నాయోగమున్ను క్షేమమన నిర్విఘ్న సమాధినిన్నీ ఈశ్వరుండు దయచేయును.

“తదితత్తతం పశ్యతి సృతోస్యమృత్యుఃపాప్నోతి”

అని యున్నది పరోక్షముగః చారించక అపరోక్షముగనుండినఁ గృతార్థుఁడౌను.

యానిశాసర్వభూతానాం స్యాంజాగతికసంయమీ
యస్యాం జాగ్రతిభూతానిశాపశ్యతోమునే||

అనియున్నందున ప్రాపంచికులక తన స్వభావము తెలియకుండునట్లుగా ప్రపంచ విముఖుఁడై విజ్ఞాని నను నజ్ఞానోక్తులు పలుకక నపరోక్షానంద మనుభవించుచుండవలెను.

“యస్యదేవేపరాభక్తిర్విధాదేవే తథాగుణా”

అని శృతి కనుక గురీశ్వరులలో విభేదములేదుగాన నీయర్థము నమ్మి సుఖముగ ప్రారబ్ధానుభవ పర్యంతముండును.

“తస్యతావదెవచిగంయావన్న విమోక్ష్యేదధినంప త్స్యే”

అదైతముకరందం.

అని శృతి యడిగినది ~~నా~~ జగిలించవలెనని ఆనతిచ్చిన స్వామి!

“ఆత్మత్రికకదుపదేశాత్ ఆస్థాయణే తత్రాపిహిద్వమ్”॥

అని బ్రహ్మసూత్రములన్నవి గాని శ్రవణ వనశునిదిధ్యానము నిహిత సమాధి యు మరణావధిగా కావలెననియుండెనే? భావముకాల ఏనముక్తి? అని చెప్పితిరే? ఈ విచారమునకేమియంటే ఆ బ్రహ్మసూత్రములకు విషయము సగుణబ్రహ్మసాసము సద్గురు కటాక్షమునే నావరకముఁబాసినప్పటికి నీప్రతిబంధ బాహుశ్యముచేతను సంశయ నివృత్తిగాక యుండును. కాగానే బహుమార్లు ఆమరణపర్యంత వనిత్యానోపదేశములకు తాత్పర్యం చరమశ్రవణంతర బ్రహ్మసాక్షాత్కారమయిన నిర్గుణబ్రహ్మజ్ఞానియైతే అప్పుడు ముక్తుఁడు గనుక బహుమప్పు లేదు. గనుక సంశయ నివృత్తియయినదిగాన వానికి పనిలేదు అని యానతిచ్చితే స్వామి! ఏకజీవాదులకు ఆభిప్రేతమేమని విన్నపముచేసుకుంటే ఆనతిస్తున్నారు. వాని యభిప్రాయమును యుక్తిని చెప్పవచ్చును. సకల సత్కర్మములచే చిత్తశుద్ధియగును. తద్వారా ప్రతిబంధరూపిత్యయి సద్గురు కటాక్షముచే స్వరూప మపరోక్షయగును. ఆయానందోపనుభవించుమా ఈశ్వరత్వము వచ్చి తదుపాధిచేత పుండున్న బహుజనులీలాగుఁబోయియు సేయఁగా సృష్టిస్వంసానంతరమందు సదేవసామ్యేదవగ్ర ఆనీత్ గనుక సంపద సచ్చిదానందావస్థ స్వరూపమైయుండుఁగాన నొకానొక జీవుఁడు కృతార్థుఁడైతే వాని లింగకీరీతభంగమై స్వరూపావాప్తుఁడాయెనే? ఆ స్వరూపమేకదా మిగిలిన అంతఃకరణములకు బింబము. వైతన్యమైన ఆత్మకు నాబద్ధత లేదా? కాగా ఇదియంత హెచ్చు, ముక్తికి పూర్వోక్తరీతిని యత్నముసేయఁగా నొకకాలమున నగునని వారి యభిప్రాయము. అదిమంచిదయినా?

“బహవోజ్ఞాన తపసాపూతా మద్భావమాగతాః॥

అని శ్రీ భగవద్గీతప్రమాణమున్నది సమ్మతించి

మనోనిగృహ్యకింకుర్యాత్కామం చరతుష్టతు
యద్యద్యాతితదేవాహం యన్నాహం నైవనస్తుతత్
పద్మోత్రం యథాతోయై స్సృష్టైగపి నవిష్యతే
తథాశద్వాదిభిర్వానివిషయైస్సహివిష్యతే॥

గనుక సుఖముగా ప్రత్యక్షుండుడవై ఈరీతినుండుమని

స్నాతంతేన సమస్తతీర్థనిచయేదత్తం వహీమండలం
విప్రేభ్యపితృదేవతాసురగణా స్సర్వేషి సంతిష్ఠితాః

జ్ఞానం త్ర రహస్యోఽపిరమునా తత్తం చ త్రిశంకా
యస్మాద్యో చాచశేతుణాం ప్రాప్నోతి శాంతిం సః॥

అని రహస్యమున్నది గనుక సుఖముగా హృదిచారముచే కాలమును వెళ్ళిం
చుచు శుభ్రస్వరూపు.

“ఇగంతేనా సస్మాద్యనా భక్తాయ కి దాచక
నగా శుభ్రాపశేవాః స్వం సః మాం మోక్షయంతే॥

ఇట్టివారి బ్రహ్మాపదేశము నేయక “యశ్చేనదాశేన రహసానాశకేనేతి” గనుక
నిట్టి జ్ఞానునికి బ్రహ్మాపదేశమున్నది అని గాఢస్వప్నమున మహాఫలమునిచ్చెను “గురోస్తు
మానంబ్యాభ్యాసం” అని యూరకుండిన నాభావముఁ దెలిసి

“యత్ర త్వత్వతి సర్వమాత్మైవాభూత్ తత్ర కేనకంపశ్యేత్ కేనకం విజానీయాత్
అహినిగ్లయిని వల్మికే పృథాప్రశ్యస్తాశయానైవమేవేదగం శరీరగంశేతేధాయయ శరీరో
ప్రాణోమృతః । రహస్యరహస్యం దిగ్గోళం దిగ్దళవాగవానిన సచనోపన ఇవసప్రాణో
ప్రాణ ఇవచేతి॥ అని కేరళీంద్రవతి వైఖానసాచార్యయః ఆత్మశేఖరచ సంతుష్టస్తస్య
కోర్యంనంద్యతే॥

కలగాగుగా శృతిస్మృతులున్నవి గనుక “శిష్యాస్తుభిన్నసంశయాః” గనుక నిస్సం
దేహుండై క్షణీని జీవన్ముక్తుండై తదనంతరమందు కైవల్యమును పొందెను.

ఇతి శ్రీ గుంటుపల్లి వంశకలశదాధోనిధిశాంక శ్రీపద్మద్వైతి విద్యానంద
నిమ్మశంక నిర్దేశితాంతర్భాష్య యల్లపాశ్య గ్రథితంబైన
అద్వైత మకరందం బను మనన గ్రంథము సర్వము

—♦ సమాప్తము. ♦—

శ్లో॥ శ్రీమద్గుంటుపల్లి కలశాద్భవ సతా యల్లపనామ్నాకృతో
గ్రంథోయం పరమాత్మజీవనితా సంబోధక ప్రక్రియః
పంచాక్షరహాకార్యయాశ్చరగురో కార్యస్య సంపదృల
ర్నింత స్త్యక్తా రోదబాహుకలనాస్తుప్యంత్పలోదర్శనాః

అముష్మకశ్మణః ప్రత్యగభేన్న సచ్చిదానంద శ్రీపరశివ స్వరూప రామగురు
హ్మైవ ప్రేరకం.

శ్లో॥ కింనత్వం సరసింహ ఏవయదివానాహం సిద్ధోభైర్మృధం
బంధోమయ్యఖిలేశ్వరేత్వయిష్ణుః! కిన్నాస్తిమత్తీపరం
భూయాదధావదాత్మ బంధహర ఇత్యాద్యంవచోపాయం
నత్వంనాతదహంత్యమేవ నృహరే! భూయాసమాత్మకైస్తయి॥

శ్రీసాంబశివగురుబ్రహ్మర్షణమస్తు.

ప్రకటన

బెజవాడ వాణీ ముద్రాక్షరశాల యందు యిదిగవ వరహ
ంపబడిన గ్రంథములు పెరికు చొగుము

1. విష్ణువిశ్నోపాఖ్యానము	1-0-0
2. శకుంతలాపరిణయము	0-8-0
3. పార్వతీపరిణయ నాటకము	0-8-0
4. వాల్మీకిరేడ్వజగతిశ్లోకవ్యాఖ్య	0-4-0
5. అద్వైతమకిరందం	0-6-0
6. శ్రీమరకతలింగశతకము	0-2-0
7. శ్రీశైలమల్లేశ్వర శతకము	0-2-0
8. మహాగణపతి శతకము	0-2-0
9. సునందా పరిణయము	0-12-0
10. తెలుగునాడు	0-2-0
11. వేడిమెకం	0-10-0
12. నాగ్నజాతీపరిణయము	0-4-0
13. చక్కట్లదాడ	0-2-0
14. అభినవగద్యప్రబంధము	0-1-0
15. జమాబండి దండకము	0-1-0
16. భృంగరాజ మహిమము	0-2-0
17. బ్రహ్మసూత్ర భాష్యం	1-0-0
18. బ్రహ్మసూత్ర తాత్పర్యదీపిక	1-0-0
19. ప్రభామండనం	0-4-0
20. ప్రచండ బొబ్బిలి నాటకము	0-8-0
21. సారంగధర నాటకము	0-8-0
22. పాదుకాపూజాభిషేకము	0-8-0
23. చీట్లాట నాటకము	0-2-0
24. శివరాత్రి మాహాత్మ్యము	0-1-0

